

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1918.

Första kammaren.

Nr 6.

Onsdagen den 27 november.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Upplästes följande inkomna läkarintyg:

Att ledamoten av riksdagens I kammare, redaktören m. m. *L. Danström* på grund av sjukdom är oförmögen att infinna sig vid pågående urtima riksdag inom ytterligare 14 dagar räknat från denna dag betygas på heder och samvete.

Halmstad den 27 november 1918.

Sigfrid Köhler,
biträdande provinsialläkare.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Cedercrantz* under 14 dagar från den 28 i denna månad för utförande av offentligt uppdrag.

Anställdes val av tolv ledamöter i tredje särskilda utskottet. Därvid avlämnades 110 godkända valsedlar, alla med partibeteckning »förenade gruppen» och upptagande namnen på följande personer i denna ordning:

herr *Trygger,*
» *Kvarnzelius,*
» *Swartz,*
» *Ericsson, Ollas,*
» *Hellberg,*
» *Hammarström,*
» *Clason,*
» *Olsson, Olof,*
» *Nilsson, Johan,*
» *Holmquist,*
» *Dahl,*
» *Alexanderson.*

Dessa personer hade alltså utsetts till ledamöter i utskottet.

Företogs val av tolv suppleanter i tredje särskilda utskottet. Därvid avlämnades 100 godkända valsedlar, samtliga med parti-beteckning »förenade gruppen» och upptagande namnen på följande personer i denna ordning:

- herr *Ekman, Karl Johan,*
 » *von Zweigbergk,*
 » *Widell,*
 » *Gustafsson,*
 » *Pålsson,*
 » *Rogberg,*
 » *Boberg,*
 » *Klefbeck,*
 » *Rooth,*
 » *Ljunggren, August,*
 » *von Sydov,*
 » *Alkman.*

Dessa personer hade alltså utsetts till suppleanter i utskottet.

Anslag till
frånjande av
mera effektiv
tillämpning
av vissa
kristids-
författningar.

Föredrogs ånyo andra särskilda utskottets utlåtande nr 1, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition nr 17 om anvisande av medel för bestridande av kostnader för särskilda anordningar för vinnande av mera effektiv tillämpning av prisockerlagen m. fl. kristidsförfattningar dels ock tre i anledning därav väckta motioner.

I en den 25 oktober 1918 till riksdagen avlåten, till andra särskilda utskottet överlämnad proposition, nr 17, hade Kungl. Maj:t, under återopande av bifogat utdrag av statsrådsprotokollet över civilärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att för bestridande av kostnader för särskilda anordningar för vinnande av mera effektiv tillämpning av prisockerlagen m. fl. kristidsförfattningar å extra tilläggsstat för år 1918 under sjätte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag å 150,000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förhaft tre i anledning av propositionen väckta och till utskottet hänvisade motioner, av vilka två, nr 4 inom första kammaren, av herr *Ollas A. Ericsson* m. fl., och nr 21 inom andra kammaren, av herr *Nilsson* i Landeryd m. fl., voro med varandra lika lydande. I dessa båda motioner hade hemställts, att riksdagen måtte endast på det sätt bifalla ifrågavarande proposition, att riksdagen beslöte för bestridande av kostnader för särskilda anordningar för vinnande av mera effektiv tillämpning av prisockerlagen å extra tilläggsstat för år 1918 under sjätte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 100,000 kronor.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:s förevarande proposition för bestridande av kostnader för särskilda anordningar för vinnande av mera effektiv tillämpning av prisockerlagen m. fl.

kristidsförfattningar å extra tilläggsstat för år 1918 under sjätte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag å 150,000 kronor.

*Anslag till
främjande av
mera effektiv
tillämpning
av vissa
kristids-
författningar.
(Forts.)*

Reservationer hade avgivits dels av friherre *Fleming*, dels ock av herrar *Nilsson* i Bonarp, *Hedin* och *Andersson* i Knäppinge, vilka ansett, att under hänvisning till vad i motion nr 4 i första kammaren av herr Ollas A. Ericsson m. fl. och i motion nr 21 i andra kammaren av herr Nilsson i Landeryd m. fl. anförts utskottet bort hemställa, att riksdagen endast på det sätt måtte bifalla Kungl. Maj:ts förslag, att riksdagen beslöte för bestridande av kostnader för särskilda anordningar för vinnande av mera effektiv tillämpning av prisockerlagen, å extra tilläggsstat för år 1918 under sjätte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 100,000 kronor.

Herr Ericsson, Ollas: Herr greve och talman, mina herrar! Mot det föreliggande kungliga förslaget som avser att för vinnande av mera effektiv tillämpning av prisockerlagen m. fl. kristidsförfattningar förstärka kriminalpolisen, har jag tillsammans med några motionärer i båda kamrarna haft vissa erinringar att framföra. Vi ha nämligen ansett, att tiden för denna utökning är ganska olämpligt vald. Vi hysa nämligen den uppfattningen, att den tid icke kan vara långt avlägsen, då våra kristidsförfattningar böra upphöra, och att under sådana förutsättningar vidtaga en sådan åtgärd som den föreliggande anse vi som sagt mindre lämpligt. Men vi ha även en annan erinran, som är av större betydelse, och det är den, att om utökningen av poliskåren skall tillämpas för alla kristidsförfattningar, vi äro förvissade om att denna åtgärd kommer att mera skada än gagna. Vi ha nämligen i motionen påpekat, huru som redan under den gångna tiden dessa kristidsförfattningar, vilka dugga titt och tätt och oupphörligt korsa varandra, ha åstadkommit en hel del ofrivilliga förseelser mot desamma, och myndigheterna ha vidtagit åtgärder, som ha väckt ganska stort uppseende ute i bygderna. Detta har haft till följd, att det uppstått ett stort missnöje bland producenterna av livsmedel, och det har uppstått ett missmod, vilket haft till följd, att i stället för att man bort uppmuntra produktionen, det verkat raka motsatsen — man har blivit liknöjd. Jag tror således, att vi haft fog för den åskådningen, att om riksdagen vill bevilja medel till utökande av kriminalpolisen vad beträffar prisockerlagen, vilket har långt större fog för sig än vad förslaget i övrigt har, vi ansett oss icke böra sätta oss emot ett sådant förslag ehuru även det är allt för sent ute, men att vi däremot på det bestämdaste avråda från att utsträcka denna utökning av poliskåren till områden, som gå utöver prisockerlagen.

Nu har utskottet behandlat denna vår motion, jag erkänner det, ganska välvilligt. Hela motiveringen är så gott som tillstyrkande, och i densamma förekommer endast ett par ord, vari sägs, att utskottet icke ansett sig kunna tillstyrka motionen. I slutklämmen förekommer icke heller något avslagsyrkande. Under sådana förhållanden förefaller det mig som om kammaren kunde behjerta den

Anslag till
främjande av
mera effektiv
tillämpning
av vissa
kristids-
författningar.

(Forts.)

framställning vi gjort och bifalla motionen. Utskottet har visserligen i sin motivering uttalat den förhoppningen, att en varsam instruktion utfärdas för den institution, som skall ha överinseende över den- nas verksamhet, och att man skall gå försiktigt tillväga. Vidare har utskottet också uttalat behovet och önskvärdheten av att en ny reviderad och överskådlig upplaga av gällande kristidsförfattningar snarast möjligt måtte komma till stånd. Allt detta är gott och väl, men det står bara i motiveringen, och man vet ju, att det kan vara ganska riskabelt att bara göra uttalanden i motiveringen. Vederbörande göra vanligen huru de vilja sedan när det blir fråga om tillämpningen. Jag anser således, att, då utskottet varit så välvilligt mot vår motion det hade varit säkrast att helt gå med på densamma och stannat vid den reservation, som är fogad vid utskottets betänkande.

Jag skall ej vidare utveckla skälen härtill, jag skall inskränka mig till att endast yrka avslag å utskottets hemställan och bifall till den vid betänkandet fogade, av herr Nilsson i Bonarp m. fl. avgivna reservationen.

Sedan-överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr tal- mannen, att i avseende å nu ifrågakvarande utlåtande annat yrkande ej förekommit än av herr *Ericsson, Ollas*, att det förslag skulle anta- gas, som innefattades i den av herr Nilsson i Bonarp m. fl. vid utlå- tandet avgivna reservationen.

Därefter gjorde herr talmanen propositioner, först på bifall till vad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt samt vidare på bifall till herr Ollas *Ericssons* yrkande; och förklarade herr tal- mannen sig anse den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som antager det förslag, som innefattas i den av herr Nils- son i Bonarp m. fl. vid andra särskilda utskottets utlåtande nr 1 avgivna reservation, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 57;

Nej — 44.

Vid förnyad föredragning av andra särskilda utskottets utlå- tande nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 23 angående

beredande av rörelsekapital för Svenska kronkreditaktiebolaget, bifölles vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo andra särskilda utskottets utlåtande nr 3, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition nr 24 med förslag till lag, innefattande vissa bestämmelser i syfte att begränsa inom landet tillgängligt kapitals användning för bolagsändamål, dels ock i anledning därav väckt motion.

*Lagförslag
angående
kapital-
ransonering.*

Genom en den 25 oktober 1918 dagtecknad proposition, nr 24, vilken hänvisats till riksdagens andra särskilda utskott, hade Kungl. Maj:ts, under återopande av propositionen bilagda utdrag av i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga framlagt förslag till lag, innefattande vissa bestämmelser i syfte att begränsa inom landet tillgängligt kapitals användning för bolagsändamål.

I samband med denna proposition hade utskottet till behandling förcheft en i anledning av densamma i andra kammaren av herr *Lübeck* väckt motion nr 27, vari hemställts, att riksdagen ville avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 24 med förslag till lag rörande begränsning av kapital för bolagsändamål eller vid antagande av dylik lag företaga de ändringar, som av den i motionen lämnade motiveringen kunde föranledas.

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande på återopade grunder hemställt, att Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition icke måtte av riksdagen godkännas, samt att herr *Lübeck*s motion måtte anses besvarad genom vad utskottet sålunda hemställt.

Reservation hade anförts av herrar *Pettersson* i Södertälje, *Stenström, von Essen, Klefbeck, Källman, Johansson* i Uppmälby, *Röing, Bogren* samt *Hansson* i Mora-Noret, vilka likväl ej antytt sin mening.

Herr statsrådet *Thorsson*: Herr greve och talman! Den nu till kammarens avgörande föreliggande propositionen har till syfte att motverka den alltjämt pågående prisstegringen. I sådant ändamål hava föreslagits åtgärder, avsedda att framtvunga en begränsning av anspråken på kapital och därmed även av sedelutgivningen. De av Kungl. Maj:ts förordade åtgärderna ha emellertid av utskottets majoritet avstyrkts.

Innan jag upptager till behandling de i utskottets utlåtande anförda skälen för ett avslag å Kungl. Maj:ts proposition, torde jag få helt kort erinra om förhistorien till den vid urtima riksdagen framlagda propositionen.

Frågan om att genom statliga åtgärder ingripa till penningvärdets återställande eller åtminstone till motverkande av dess fortsatta fall har redan sedan längre tid tillbaka varit föremål för statsmakternas uppmärksamhet. Sålunda har i propositionen erinrats om

Lagförslag
angående
kapital-
ransonering.
(Forts.)

det i september 1917 inrättade finansrådets verksamhet för övervakandet av kreditgivningen till utlandet. Vidare, hurusom genom bankkommitténs försorg undersökts spörsmålet om rätt för riksbanken att mot ränta upplåna medel, samt att särskilda sakkunniga tillsatts för att utreda frågan om penningvärdets reglering.

Redan bankkommittén uttalade sig i sin skrivelse av april 1918 för en undersökning, »huruvida icke den nuvarande utvecklingen påkallar vidtagandet av särskilda åtgärder i syfte att åstadkomma, att nödig återhållsamhet och planmässighet iakttages vid dispositionen av landets kapitaltillgångar samt att därvid i första hand tillgodoses allenast sådana ändamål, som för landet äro mest angelägna och nyttiga.»

Det är denna undersökning, som sedermera utförts av de nyss nämnda sakkunnige. Och som ett resultat av deras arbete är denna proposition att betrakta. De sakkunnige, vilka representerade såväl den nationalekonomiska vetenskapen som den praktiska bankmanerfarenheten voro ense om, att åtgärder borde vidtagas för att begränsa kapitalanspråken.

Rörande lämpligheten av att nu använda den under normala tider vanliga metoden att minska efterfrågan på kapital — nämligen en diskontohöjning — kommo de sakkunnige visserligen icke till enighet. Men de föreslog i stället samfällt för att nå det med en diskontohöjning avsedda syftet att införa vad man kallar en ransonering av kapitalet.

Den allmänna ransonering av tillgängligt kapital, som de sakkunnige ansett vara nödvändigt, bör enligt deras mening ställas under kontroll för vinnande av klok hushållning med och för det allmänna möjligast gagnelig användning av det inom landet tillgängliga kapitalet.

Denna kontroll torde lämpligen böra anförtros åt en delegation av finansrådet, vars medgivande skulle fordras:

för uppläggande av obligationslån samt för emission av obligationer av alla slag med undantag av statens,

för beviljande av kredit åt kommun,

för bildning av aktiebolag eller utvidgning av äldre sådant,

för emission av aktier såväl i nybildat som i äldre bolag med undantag av gratisaktier (utgivning av sådana är en bolagets inre angelägenhet utan betydelse för nu ifrågavarande spörsmål),

för användning av eget eller upplånat kapital till nyanläggning eller till utvidgning av i gång varande företag,

för beviljande av ny förlagskredit eller ökning av äldre sådan med undantag av kredit, som kan anses motsvara normal driftskredit för i gång varande företag.

Av detta omfattande program har endast en begränsad del föreslagits till genomförande i den föreliggande propositionen, nämligen kontroll över bolagsbildning, aktieemissioner och obligationslån.

De i anledning av sakkunnigebetänkandet om penningvärdets reglering inkomna yttradenä ha gett vid handen, att medan stor tveksamhet råder beträffande andra delar av det nyss angivna programmet eller föreslagna åtgärder direkt avstyrkas, behovet av ett

ingripande på det område propositionen avser understrukits särskilt av dem bland de hörda institutionerna, som äro det allmännas speciella finansorgan.

Sålunda framhålla *fullmäktige i riksbanken* det påtagliga behovet av verksam kontroll över aktiebolags bildande och utvidgning av äldre sådana och förrorda införande på lagstiftningens väg av koncessionstvång för viss kortare tid. *Fullmäktige i riksgäldskontoret* anse, att det starkt forcerade bolagsbildandet i många fall medför ett stort slöseri med kapital och föreslå likaså koncessionstvång. *Finansrådet* framhåller, att beträffande emissionen av aktier effektiv kontroll torde kunna vinnas genom föreskrift för registreringsmyndigheten, att aktieemissionen ej må registreras, med mindre kontrollmyndigheten lämnat sitt medgivande till densamma; beträffande övriga angivna former för användning av kapital, som skulle underkastas kontroll, borde även straffpåföljd för överträdelse stadgas. Men även *svenska bankföreningen* uttalar, att under nuvarande förhållanden vid flera tillfällen nya affärsföretag bildats, om vilka man kunnat säga ej blott att de varit onödiga, utan jämväl att de varit rent skadliga och vilkas tillkomst således otvetydigt inneburit kapitalförstöring, och föreningen föreslår, att under kristiden rätten att bilda nya aktiebolag måtte i likhet med vad som gällde före 1895 års aktiebolagslag göras beroende på tillstånd av Konungen.

På grund av denna av mig delade uppfattning om behovet av reglerande åtgärder på förevarande område har jag ansett det vara min skyldighet att hos riksdagen begära de fullmakter i lagstiftningens väg, som erfordras för att önskvärda kontrollåtgärder skola kunna bli fullt effektiva.

Samtidigt som jag ansett, att verkligt effektiva maktmedel borde ställas till kontrollens förfogande, har jag hyst den uppfattningen, att kontrollen i dessa grannliga ärenden bör utövas under medverkan av näringslivets egna målsmän genom den s. k. kapitalkontrollnämnden, utökad med ett par av Kungl. Maj:t utsedda ledamöter.

Nu har emellertid utskottet avstyrkt hela den föreslagna lagstiftningen, ehuru utskottet erkänner det berättigade i propositionens syfte och direkt uttalar sig till förmån för kontroll över kapitalns användning för bolagsändamål.

Utskottet kommer emellertid det oaktat till det slut, att propositionen för bolagsbildning och bolagsändamål i allmänhet bör under nuvarande förhållanden ställas under viss uppsikt, synes utskottet otvivelaktigt. I detta avseende instämmer sålunda utskottet i den uppfattning, som uttalas i den kungliga propositionen.»

Utskottet kommer emellertid det oaktat till det slut, att propositionen avstyrkes. Som skäl härför anges, att den även av utskottet erkända kontrollen borde utövas i annan form än den av Kungl. Maj:t föreslagna, och att den metod, utskottet ger sin anslutning bleve tillräckligt effektiv. Vad utskottet förordar i stället för Kungl. Maj:ts förslag är ett fortsättande av den uppsiktsverksamhet, som nu utövas av kapitalkontrollnämnden.

Härtill är först att anmärka, att kapitalkontrollnämndens fort-

Lagförslag
angående
kapital-
ransonering.
(Forts.)

sätta arbete ju ingår i den kungliga propositionen. Men skillnaden är, att med en lagstiftning sådan som den föreslagna skulle de kontrollerande myndigheterna äga en helt annan styrka gent emot försök att undandraga sig kontrollen, än de nu komma att få, därest riksdagen avslår Kungl. Maj:ts förslag.

Det må vara sant vad utskottet uttalar i sitt utlåtande: »Enligt vad utskottet inhämtat, har emellertid kontrollen av kapitalanvändningen icke inskränkts allenast till övervakandet av bankernas kreditgivning, utan utsträckt till numera i viss mån omfatta även kapitalanvändningen för bolagsändamål. På uppmaning av riksbanken hava nämligen bankerna överenskommit att icke belåna aktier eller obligationer av bolag, som emittera nya aktier eller öka sitt aktiekapital eller utgiva obligationer, utan att emissionen eller kapitalökningen undergått särskild prövning.»

Tydligt är dock, att hela effekten av detta avtal förfelas, i händelse vederbörande kunna bereda sig kredit på annat sätt än genom belåning av aktier eller obligationer.

För kapitalbehovens tillgodoseende får ytterst riksbanken svara. Det synes mig då väga särskilt tungt, att från riksbanksledningens sida påyrkats koncessionstvång vid bolagsbildning. Den kontrollerande verksamhet, som på riksbankens initiativ redan utövas i det allmännas intresse, skulle givetvis kunna utövas med betydligt större säkerhet och kraft, därest kontrollen hade stödet av en *lagstiftning* på detta område.

Det nuvarande läget synes mig bjuda, att en försiktighetsåtgärd sådan som den nu föreslagna icke urakflätes. De uppgifter, som framkommit om mängden av nya bolagsbildningar och om storleken av beslutade nyemissioner, tala ett tydligt språk om den väldiga efterfrågan på kapital som särskilt under sista året gjort sig gällande. Patent- och registreringsverket hemställde under september månad om ökning av arbetskrafterna på sin bolagsavdelning och angav då som skäl för sin framställning, att över 400 anmälningar om registrering av nya aktiebolag då voro oavgjorda. Jag infortrade då en uppgift om respektive bolags ändamål jämte det kapital, som däri tecknats. Då den begärda uppgiften inkom någon gång under oktober, visade den, att balansen vuxit. Anmällda voro 538 bolag med ett minimikapital av tillsammans omkring 80 miljoner kronor. Samtidigt innelåg hos verket framställning om registrering och öknningar av gamla bolags kapital med tillsammans omkring 90 miljoner kronor. Sedermera har från kapitalkontrollnämnden infordrats nya uppgifter, vilka visa, att ytterligare registreringsanmälningar ingivits. Dessa senare omfatta såväl sådana bolag, som nybildats och sådana, som ökat sitt kapital med minst 100,000 kr. Det sammanlagda kapitalet uppgår i dessa senare fall till omkring 189 miljoner kronor. Således tillsammans omkring 360 miljoner kronor.

Om man till detta lägger läget ute i världen och förhållandena, som där existera för tillfället, har man berättigad anledning att draga slutsatser, som icke kunna bli alltför gynnsamma för oss. Vi veta nämligen icke något om möjligheten att i landet få in de fordringar

vi ha på utlandet. Det kan till och med inträffa sådana omständigheter, att avsevärda belopp av vårt kapital därstädes kunna sättas i fara. Men, mina herrar, då berör det icke allenast de i utlandet placerade kapitalen, utan kommer att ha sin återverkan på vår inhemska industri, ty kunna vi icke få in i landet råmaterial mot de fordringar vi redan ha där placerade, vill det förefalla mig, att vi, för att under närmaste tid kunna upprätthålla den verksamhet vi *redan grundat*, måste med nya kapitalutlägg införskaffa de råvaror, som äro erforderliga för att upprätthålla nödvändiga verksamhetsgrenar. Under sådana förhållanden får frågan om kapitalransonering en betydligt större räckvidd, än man i utskottet velat göra gällade, och det är särskilt med hänsyn härtill jag vill framhålla nödvändigheten av, att vi styra om vår ekonomiska hushållning på det mest effektiva sätt. Skulle riksdagen avslå kravet på kapitalransonering, lär det icke dröja länge, förrän kravet på diskontoförhöjning blir så oemotståndligt att det måste villfaras. Och den dag vi skola bringa sedelcirkulationen till minskad omfattning och öka köpkraften hos de svenska medlen genom diskontohöjning, sättes ofantligt mycket större ekonomiska intressen på spel, än vad som ästadkommes genom att biträda det förslag, som ligger inneslutet i den kungliga propositionen.

Jag håller före, att det icke är lämpligt att helt lägga armarna i kors och låta saken ha sin gång. Detta skulle innebära, att staten avstode från till och med försöket att hejda den fortgående prisstegringen. Vad denna innebär i avseende på det statsfinansiella läget, torde framgå redan genom en hänvisning till de ökade — och med all rätt ökade — kraven på krigstidstillägg. Redan ur sådana synpunkter synes det mig vara rent av en akt av självbevarelsedrift, om staten söker göra något för att hejda prisnivåns fortgående stegring.

En passiv politik kan icke vara att tillråda. I stort sett ges nog blott två vägar, diskontohöjningens eller kapitalransoneringens. Vill man undgå de i vissa avseenden ofördelaktiga verkningarna av ett höjt diskonto, torde man göra klokt i att med all bestämdhet slå in på den andra vägen genom att ställa nödiga maktmedel till förfogande för att sovringen av kapitalbehovet må kunna göras fullt effektiv.

Ur dessa synpunkter, herr talman, anhåller jag vördsamt, att kammaren ville bifalla den kungl. propositionen.

Friherre Langenskiöld: Jag anhåller att med anledning av herr statsrådets och chefens för finansdepartementet yttrande få nämna några ord.

I det betänkande, som avgivits av tillkallade sakkunniga, som skulle utreda, huruvida några åtgärder borde vidtagas från det allmännas sida för att motarbeta den oenhörda prisstegringen och penningvärdets fall, föreslogs en allmän kapitalransonering, omfattande dels kreditgivning genom bankerna och dels ransonering av kapital, som användes av bolag. De sakkunniga föreslogo därjämte att denna allmänna kapitalransonering skulle utövas och kontrolleras av en

Lagförslag
angående
kapital-
ransonering.
(Forts.)

nämnd, utgörande en delegation av det året förut tillsatta finansrådet.

Betänkandet remitterades till särskilda myndigheter, bland annat också till fullmäktige i riksbanken, vilka uti sitt i saken avgivna yttrande meddelade, att de med avseende å privatbankernas kreditgivning redan vidtagit den av herr statsrådet nu omförmälda åtgärden eller, att de vänt sig till privatbankerna och anmodat dem att iakttaga en sträng återhållsamhet med hänsyn till sin kreditgivning. Och på grund av den åtgärd, som riksbanken sålunda vidtagit, ansågo fullmäktige för sin del, att någon ytterligare kontroll genom en delegation av finansrådet i denna del icke var erforderlig.

Beträffande återigen kontrollen av kapitalens användande genom bolag ansåg riksbanken det vara nödvändigt, att lagliga åtgärder vidtoges till införande av ett koncessionstvång, sådant det förut existerat i landet. Riksbankens utlåtande är daterat den 26 september. Redan den 7 oktober vände sig emellertid riksbanken med ett cirkulär till de privata bankerna, däri riksbanken, efter samråd med herr statsrådet och chefen för finansdepartementet, anhöll om dessa bankers medverkan även beträffande den senare delen av kapitalkontrollen, d. v. s. rörande bolagsbildningen. Riksbanken föreslog, att det skulle tillsättas en förtroendenämnd, som till dess erforderliga lagstiftningsåtgärder hunnit vidtagas, skulle kontrollera kapitalanvändningen i nu förevarande avseende. Den 17 oktober anmälde riksbanken i ett nytt cirkulär, att nämnden blivit tillsatt och att alla de till bankföreningen hörande bankerna skriftligen förbundit sig att på sätt riksbanken föreslagit, icke belåna aktier, som icke blivit till emission godkända av den ifrågasatta nämnden. Nämnden konstituerade sig den 17 oktober och antog namnet kapitalkontrollnämnden. Den kungl. propositionen om den ifrågasatta kapitalkontrollen genom införande av koncessionstvång för utövande av bolags kapital, är åter daterad den 25 oktober.

När den kungl. propositionen tillkom, förelåg det sålunda icke någon erfarenhet om huru den interimistiskt tillkomna kapitalkontrollnämnden verkade. Då utskottet behandlade denna fråga, hade däremot nämnden redan verkat i en månad, och frågan hade därigenom i visst avseende kommit i ett annat läge.

När utskottet upptog den föreliggande propositionen till behandling, ställde sig utskottet utan någon meningsskiljaktighet, såsom herr statsrådet också framhöll, på den ståndpunkten, att en kontroll av kapitalets användning vore av behovet påkallad. Utskottet hade sålunda i denna del ingenting att anmärka emot den kungl. propositionen, och utskottet uttalade, att de åtgärder, som vidtagits av riksbanken — kanske var det en försummelse av utskottet att icke säga även av Kungl. Maj:t — i detta avseende, gingo i rätt riktning. Det var endast angående formen för denna kontroll, som det inom utskottet uttalades olika åsikter, därvid majoriteten inom utskottet stannade vid den uppfattningen, att den nämnd, som av statsrådet och chefen för finansdepartementet jämte riksbanksfullmäktige redan tillskapats såsom temporär instans för prövning av

dessa frågor och utövande av kontroll, vore lämpligare för utövande av ifrågavarande verksamhet än Kungl. Maj:t, såsom det var förslaget i den kungl. propositionen. Utskottet inhämtade nämligen, att under den månad, som kapitalkontrollnämnden varit i verksamhet, det visat sig, att dess kontroll kunde anses tillfredsställande och effektiv. Där nämnden i några få fall funnit anledning att avstyrka kapitalanvändning för bolagsändamål, hade vederbörande villigt fogat sig i nämndens beslut. Man ansåg dessutom inom utskottet, att genom den sammanslutning, som under riksbankens egid bildats mellan bankerna, vilkas förtroendemän man kunde anse, att kapitalkontrollnämndens ledamöter voro, det funnes tillräcklig styrka bakom nämndens beslut för att säkerställa deras genomförande vilket erfarenheten även bestyrkt.

Det viktigaste skälet för utskottet var dock, att nu, när krigets slut närmar sig, och vi gå en fredsperiod till mötes, handel, näringar och industri, eller överhuvud taget det ekonomiska livet, underkastas så få inskränkningar som möjligt. Det är önskvärt, att man i det ekonomiska livet skall känna sig kunna lita till det enskilda initiativet, och att man känner sig så litet som möjligt bunden av hinderande föreskrifter. En nämnd som kapitalkontrollnämnden måste, syntes det utskottet, ovillkorligen kunna med större smidighet och större anpassningsförmåga behandla de delikata frågor, som hänskjutas till densamma. Det spelar dessutom en icke så liten roll, att dessa frågor handläggas med en viss sekretess. Då det gäller bildande av ett bolag och likaså vid ökadet av kapitalet i ett bolag kan det lätt ge anledning till spekulation och andra olägenheter, i händelse frågan icke behandlas med nödig tystlåtenhet. Vore det föreskrivet att i sådant fall en ansökan skulle inlämnas till Konungen, bleve denna inlägga omedelbart en offentlig handling, och man kunde icke mera räkna på någon sekretess. Jag gör icke härmed någon anmärkning vare sig mot Kungl. Maj:t eller ämbetsverken, men det är självfallet, att en ansökan till ett ämbetsverk icke kan få den sekreta behandling som en ansökan, som går till en nämnd liknande kapitalkontrollnämnden.

Allt detta gjorde, att man som jag redan har nämnt, inom utskottet ansåg det finnas oledvig antaga att kapitalkontrollnämnden skulle behandla denna sak på ett smidigare, men i alla fall fullt effektivt sätt. Nu upplyses det i den kungl. propositionen, att statsrådet och chefen för finansdepartementet hade för avsikt att använda kapitalkontrollnämnden, utökad med två av Kungl. Maj:t utsedda personer, för avgivande av yttrande i dessa frågor. Då är det väl ganska antagligt, att i nio fall av tio för att icke säga nittionio fall av hundra, Kungl. Maj:t kommer att följa denna nämnds utlåtande. Vad fanns då, syntes det utskottet, för anledning att icke låta nämnden direkt besluta i denna sak? Ansågs det lämpligt, att Kungl. Maj:t skulle vara representerad i nämnden, så lät det sig mycket väl göra utan någon svårighet och utan särskilda lagstiftningsåtgärder, att Kungl. Maj:t utsåg två personer att å dess vägnar deltaga i kapitalkontrollnämnden. Då bleve nämnden ju samman-

*Lagförslag
angående
kapital-
ransonering.*
(Forts.)

Lagförslag
angående
kapital-
ransonering.
(Forts.)

satt på samma sätt, som herr statsrådet och chefen för finansdepartementet hade tänkt sig, och då vann man ju i huvudsak samma kontroll, som om nämnden endast hade varit den rådgivande myndigheten.

Nu säger herr statsrådet, att om man avslår Kungl. Maj:ts proposition, det skulle få till följd, att riksbanken antagligen bleve tvungen att taga till det andra eventuellt föreslagna medlet, nämligen diskontoförhöjning, för att kunna råda bot på det sorgliga tillstånd, som för närvarande skulle vara rådande på det ekonomiska området. Jag måste säga, att jag har mycket svårt att tro, att riksbanken skulle anse sig tvungen att, som nu här ställes i utsikt, höja diskontot. Jag kan icke tro, att riksbanken skulle anse det vara en så stor skillnad mellan Kungl. Maj:ts och utskottets förslag beträffande den erforderliga kapitalkontrollen, att banken skulle skrida till diskontoförhöjningen. Skulle verkligen fullmäktige skrida till en diskontoförhöjning, skulle det nog vara helt andra skäl, som motiverade detta, men ingalunda denna rent formella olikhet mellan utskottets förslag och Kungl. Maj:ts proposition.

Herr statsrådet har i dag framhållit, hur nödvändigt det är att vidtaga de i propositionen föreslagna åtgärderna på grund av den synnerligen stora ökningen inom bolagsbildningen och de stora kapital, som bindas på detta sätt. Jag måste säga, att det för mig ter sig så, att detta vore ett ytterligare skäl för att man vid ett ingripande i bolagsbildningen och kapitalanvändningen toge itu med ytterst mjuka och smidiga händer. Ju större belopp det här gäller, desto mer varsam måste man vara för att icke verka hämmande och hindrande. Ty det blir nog så, att vi få anstränga oss till det yttersta för att verkligen kunna, när freden på allvar en gång inträder, taga upp den oerhörda konkurrens, som kommer att äga rum de olika länderna emellan, och då vore det icke lyckligt, ifall vi skulle allt för mycket hava bundit industriens och företagsamhetens händer.

På dessa skäl, herr talman, måste jag anse, att det vore lyckligare, ifall den kapitalransonering, varom nu alla tyckas vara ense, finge ske under så lindriga former som möjligt. Då kapitalkontrollnämndens sammansättning åtminstone för närvarande synes betryggande för att man mån icke skall på något sätt kunna göra sig gällande — ordföranden i riksräldskontoret är ju nämndens ordförande och förste deputerade i riksbanken nämndens vice ordförande, varigenom nämnden ju på sätt och vis fått en officiös karaktär — så tror jag, att vi kunna lugnt överlämna åt nämnden att åtminstone tills vidare fortsätta med den kapitalkontroll, som den utövar. Jag vågar därför förorda bifall till utskottets förslag, som ingalunda får tolkas såsom ett avslag på Kungl. Maj:ts proposition i huvudsak, utan som ett förslag för uppnående under annan form av det mål, som Kungl. Maj:t uppställt.

Herr Kvarnzelius: Herr talman! Jag blev verkligen förvånad, då jag fick höra, att utskottet avstyrkt förevarande kungl.

proposition, och sedan jag tagit del av motiveringen, har min förväning icke skingrats, utan ökat. Med den sammansättning detta särskilda utskott har och de stora insikter på det ekonomiska området, som där varit representerade, förefaller det mig något egendomligt, att utskottet alldeles har kunnat förbise mycket viktiga synpunkter, som måste beaktas vid prövningen av denna enligt min uppfattning rätt så grannliga och invecklade fråga.

Frågan om kapitalransonering är givetvis vanskligare än det mesta av den ransonering, som svenska folket i övrigt fått under dessa tider underkasta sig. Den är viktig, därför att det är så betydelsefullt för affärsföretags och enskildas ekonomiska bestånd, att denna kapitalransonering handhaves på ett omdömesgillt och rättvist sätt.

Till en början ingrep ju riksbanken reglerande på ifrågavarande område genom att den förbehöll sig en viss prövningsrätt över de enskilda bankernas kreditgivning, och banker som icke handlade kreditgivningen på ett lojalt och försiktigt sätt, riskerade att gå miste om sin rediskonteringsrätt i riksbanken. De var enligt min uppfattning en mycket klok åtgärd, och betryggande, vidtagen som den var av ett statens organ, riksbanken.

Nu har emellertid riksbanken avlastat en stor del av det ansvar, som påvilat densamma, och lagt det på den s. k. kapitalkontrollnämnden, som ju har samma ställning inom den svenska administrationen, som det av Kungl. Maj:t inrättade finansrådet. Det måste emellertid fästas uppmärksamheten på, att detta finansråd och denna kontrollnämnd icke hava någon som helst konstitutionell ansvarighet för sina handlingar, utan de äro fullständigt fria från det ansvar, som åligger ämbetsverk och myndigheter i allmänhet. Det är emellertid enligt min uppfattning av yttersta vikt, att de, som skola handhava denna grannliga uppgift på det ekonomiska området, också hava en ansvarsställning, som förpliktigar dem till att handla i enlighet med vad som efter noggrann och samvetsgrann prövning befinnes vara det allra bästa. Jag vill icke ett ögonblick ifrågasätta, att icke denna kapitalkontrollnämnd inom sig rymmer mycket av samvetsgrannhet och insiktsfullhet på det område varom här är fråga, men det är omöjligt att förneka, att däri också sitta representanter för stora och mäktiga enskilda ekonomiska intressen, och det kan uppstå situationer där det skall fordras en mycket hög grad av självövertvinnelse hos dessa för att kunna tillbakahålla de enskilda ekonomiska intressesynpunkterna, vid prövningen av de grannliga frågor, som hänskjutas till kapitalkontrollnämnden. Det sades av den föregående talaren, att det är önskvärt, att de behandlas med smidighet och sekretess. Ja, det är jag ense med den ärade talaren om, men det finns ett visst slag av sekretess, som i detta fall icke är önskvärd och som man kan befara mycket lätt skulle komma att föreligga till förfång för en eller annan ekonomiskt svag affärsman, som dock i övrigt har de bästa utsikter för sin affär.

Det är ju i regeln så, att den enskilde företagaren har sitt stöd i en bankinrättning på sin hemort. Men de representanter, som sitta i kapitalkontrollnämnden, hava ganska liten kännning med

Lagförslag
angående
kapital-
ransonering.
(Forts.)

förhållandena uti landets skilda delar, och bankerna där äro icke representerade i kapitalkontrollnämnden. Det är endast de i för-trustning stadda storbankerna, som hava sitt huvudsäte här i Stock-holm, som där äro representerade, och detta kan enligt min uppfatt-ning innebära en viss fara för ekonomiska företag ute i landsorten. Deras intressen skulle säkerligen bliva bättre tillgodosedda, därest i de fall, som det här är fråga om, prövningen ägde rum under den ansvarighet, som påvilar Kungl. Maj:t. Låt vara att Kungl. Maj:ts beslut i 90 fall av 100 skulle utfalla i enlighet med kapitalkontroll-nämndens yttrande, så får man dock icke förbise, att när kapital-kontrollnämndens yttrande skall läggas inför Kungl. Maj:t och så-lunda till en vis grad bliva ett offentligt yttrade, ytterligare krav måste ställas av ledamöterna på sig själva, när de avgiva dessa yttranden. Även om kapitalkontrollnämnden vore den största full-komligheten så är det en oegentlighet, en anomali i svenskt statsliv, att man överlåter en så viktig sak till avgörande åt ett organ, som icke har någon konstitutionell ansvarighet. Jag måste inlägga min bestämda gensaga emot att riksdagen på något som helst sätt giver sitt stöd åt en sådan anordning, så att sedermera enskilda närings-idkare kunna säga: genom riksdagens åtgörande hava vi blivit läm-nade i händerna på denna oansvariga myndighet. Det är, jag upp-repar det för att inlägga en gensaga mot att riksdagen, på något som helst sätt ger stöd åt den uppfattningen, som jag begärt ordet.

Jag vill slutligen fästa uppmärksamheten på att det förslag, som Kungl. Maj:t här framlagt, är så försiktigt avfattat, rör sig på ett så begränsat område och på samma gång skänker sådan trygghet för opartiskt avgörande, att det enligt min uppfattning för närings-livet ute i landet skulle vara betydligt bättre, därest det förslaget vunne riksdagens bifall. än om utskottets förslag bifalles.

Jag ber dessutom att få fästa uppmärksamheten på, att kapital-ransonering, lagd i Kungl. Maj:ts hand på det sätt som här före-slås, har förordats och tillstyrkts av såväl riksbanken som riksgälds-fullmäktige, vilka båda myndigheter ju äro riksdagens direkta representantioner och vilka båda inlagt ett intresserat arbete på att med noggrannhet sätta sig in i detta ämne med ledning av det för-slag, som avgivits av de sakkunniga, och de yttranden, som seder-mera avgivits däröver av olika sammanslutningar och myndigheter i landet.

Jag ber dessutom att få fästa uppmärksamheten på, att kapital-denna kammare biträder Kungl. Maj:ts förslag, och jag tillåter mig, herr talman, att yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition.

Herr Stenström: Herr talman! Till utskottets fönevarande utlåtande är fogad en reservation, vilken är avsedd att förorda ett bifall till det av Kungl. Maj:t framlagda lagförslaget. Då jag till-hör reservanterna, önskar jag att med några ord få angiva de grun-der, som hava lett mig att dela de övriga reservanternas mening.

Kammaren behagade finna, på sätt som redan betonats vid ett par tillfällen i dag, att utskottets majoritet, som ju dikterat

*Lagförslag
angående
kapital-
ransonering.*
(Forts.)

utskottets utlåtande, förklarar sig till fullo instämma i den uppfattning, i det syfte, som ligger till grund för Kungl. Maj:ts proposition. För att man rätt skall kunna förstå detta syfte, har det varit nödvändigt att få en framställning av vilken ställning den föreslagna kontrollen av kapitalansvändning för bolagsändamål intager i den serie av åtgärder, som vidtagits för att om möjligt hejda den alltjämt pågående höjningen av prisnivån. Den framställningen hava vi fått vid olika tillfällen under debatten, och jag skall fördenskull icke upprepa något därom. Men jag ber att få framhålla, hurusom denna framställning givits vid handen, att den ifrågasatta kvalitativa kapitalransoneringen, i vad den avser kapitalets användning för bolagsändamål, skulle utgöra en fortsättning på den följd av åtgärder i nämnda syfte, som vidtagits dels omedelbart från vederbörande departements sida, dels också på eget initiativ från riksbankens sida. Då nu fallet är, att utskottsmajoriteten och, jag kan tillägga, även minoriteten, är enig därom, att kontroll av kapitalansvändning för bolagsändamål är av de rådande förhållandena påkallad, så återstår att välja mellan de former för denna kapitalransonerings tillämpning, som här föreligga, den, som är förordad i Kungl. Maj:ts proposition, och den, som är förordad i utskottets utlåtande och för vilken friherre Langenskiöld lämnat en redogörelse.

För att kammaren med reel uppskattning av de båda föreslagna formernas inbördes förhållande skall kunna fatta sitt beslut, böra vi fördenskull lägga de båda formerna bredvid varandra och se, vad de innebära. Den kungl. propositionen innebär, att avgörandet, hurvida en viss ifrågasatt användning av kapital för bolagsändamål vore med hänsyn till kapitaltillgången och det ekonomiska läget i allmänhet att förorda såsom nyttig och sålunda borde tillåtas, skulle ligga i Kungl. Maj:ts händer. Men Kungl. Maj:t behövde en vägledning, och har fördenskull tänkt sig, att dylika frågor skulle remitteras till ett råd; man har ock ett uttalande om, huruledes man vid propositionens framläggande tänkte sig detta sammansatt.

Om man nu tänker sig gången av ett ärende med denna form för dess behandling, så bleve denna, att man vid bildande av ett bolag, såvitt det vore fråga om att dess kapital skulle överstiga 100 000 kronor, eller vid nyemission, varigenom bolagets kapital skulle komma att överstiga 100,000 kronor, inginge till Kungl. Maj:t med ansökan om tillstånd därtill. Denna ansökan komme, säkerligen omedelbart, att remitteras till den rådgivande myndigheten. Denna komme säkerligen icke att utsätta bolagets ansökan för någon sådan olämplig offentlighet, varom farhågor förut uttalats, utan komme ansökningen att där behandlas med precis samma sekretess och i övrigt i liknande ordning som för närvarande i kapitalkontrollnämnden är fallet. Den komme därefter att gå åter till Kungl. Maj:t och Kungl. Maj:t komme förvisso icke att längre än nödigt ligga på frågan, utan avgjorde den så snabbt som möjligt.

Detta var den ena formen, under vilken sådana här ansökningar skulle komma att behandlas. Den andra formen är densamma, som för närvarande tillämpas, men om vilken man äger ringa kännedom.

Lagförslag
angående
kapital-
ransonering.
(Forts.)

Det lär väl vara så, att den ansökan jag nu förutsätter kommer direkt till kapitalkontrollnämnden. Där behandlas den på ett sätt som man ej närmare känner, möjligen allenast skriftligen, möjligen också v.d. en personlig konferens mellan sökanden och kapitalkontrollnämnden; och så fattas därefter ett avgörande, som meddelas den sökande.

Om man tänker på ett avgörandes förmåga att binda den sökande, ställer sig tydligen den av Kungl. Maj:t föreslagna formen på ett helt annat sätt än den av utskottsmajoriteten förordade. Ett eventuellt avslag från Kungl. Maj:ts sida betyder, att bolaget, respektive nyemissionen, icke kommer till stånd. Vid ett avslag däremot från kapitalkontrollnämndens sida lär in tet annat medel att inverka på den sökande stå till buds än bankernas inbördes överenskommelse, så långt den räcker, att icke belåna bolagets aktier. Något annat maktmedel äger nämnden icke.

När jag nu utgår från dessa båda olika former för den ifrågavarande kvalitativa kapitalransoneringen, ber jag kammaren vara god giva mig sin uppmärksamhet ett ögonblick för ett granska de skäl, som av utskottsmajoriteten anföras för att föredraga den nu föref. ntliga vägen, ransonering genom kapitalkontrollnämnden.

De skäl, som enligt utskottsmajoriteten hava föranlett densamma att giva företräde åt kapitalkontrollnämndens kontroll framför den, som den kungl. propositionen föreslår, äro egentligen, synes det, sammanfattade i två omständigheter: den smidigare formen och den bankmässiga skyndsamheten. Jag torde redan tillräckligt hava berört dessa saker, och för att icke upptaga tiden längre än nödigt är, vill jag hänvisa till, att förvisso, i enlighet med vad jag förut framhållit. Kungl. Maj:t skall kunna laga så, att smidigheten blir föga mindre, än den kapitalkontrollnämnden nu erbjuder. Vad den bankmässiga skyndsamheten beträffar vågar jag icke säga, huruvida den kan komma att lida något intrång; i allt fall behöver det säkerligen icke bli något mera betydande.

Utskottet har också i sin motivering, sådan den här föreligger, mindre varit i stånd att påpeka särskilda fördelar av än sökt att avvärja vissa invändningar mot ifrågavarande ärendens behandling i kapitalkontrollnämnden. Jag fäster mig till en början vid den anmärkningen, att ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag skulle underkasta kapitalsamlingen för bolagsändamål granskning i vidsträcktare omfattning, än som kan bli fallet med enbart anlåtande av kapitalkontrollnämnden i ungefär nuvarande ordning. Nämndens granskning kan nämligen icke omfatta annat än sådana fall av nybildning av bolag eller nyemissioner, där en bankkredit behöver anlitas. Det är säkerligen för oss alla väl bekant, att icke blott många, utan även rätt stora bolag nybildas, utan att någon bankkredit tages i anspråk. Det föreligger exempelvis en god idé, som föranleder människor, som äga något kapital, att tillskjuta sådant för bildande av bolag. Bolaget får då från början ett visst kapital. Detta kapital behålles, i den mån det är nödvändigt för utgifterna, men placeras i övrigt och säkerligen lär ingen bank vägra mottaga till insättning i olika

former det kapital, som är ledigt; detta kan ju också placeras på annat sätt. Alltså: alla fall, där man vid en bolagsbildning eller en nyemission icke har behov av omedelbar bankkredit, falla utom kapitalkontrollnämndens granskning, men däremot inom Kungl. Maj:ts. Är det nu riktigt, som utskottet säger, att det sjunkande penningvärdet och prisstegringen »synes utskottet hava påkallat och allt fortfarande påkalla *kraftiga åtgärder*», så kan man icke underlåta att finna, att den kraft, om vilken utskottsmajoriteten talar, på denna punkt är väsentligt inskränkt. Man kan också uttrycka vad jag nu sagt så, att därest man önskar kontrollen kraftig, Kungl. Maj:ts kontroll blir effektivare, emedan den kommer att omfatta ett större område.

Det är vidare klart, att möjligheten att få ett avgörande beträffande användningen av kapital för bolagsändamål respekterat är betydligt större, om saken lägges i Kungl. Maj:ts händer, än om den allenast hänskjutes till kapitalkontrollnämnden. Kapitalkontrollnämndens maktmedel inskränka sig som nämnt i närvarande stund väsentligen därtill, att de banker, vilka givit sin anslutning till denna anordning, förklarar sig icke komma att belåna det bolags aktier, som skulle trotsa kapitalkontrollnämndens beslut. Om däremot Kungl. Maj:t får hand om saken kommer *registrering* att icke erhållas i dylikt fall. Kungl. Maj:t har vidare, i överensstämmelse med vad som förordats av t. ex., om jag minns rätt, svenska bankföreningen, möjlighet till vissa övervakningsåtgärder, såsom också finnes antytt i propositionen. Dessa övervakningsåtgärders karaktär skall jag icke närmare gå in på. Det ligger närmast till hands att tänka sig, att de skola rikta sig mot obehöriga ändringar av bolagsordning, vilka skulle möjliggöra det medgivna kapitalets användning till andra ändamål än det avsedda. Vidare låter också tänka sig en viss inspektion av det sätt, varpå det anskaffade kapitalet användes. Härvidlag har framhållits, att det skulle vara olägligt för bolagen att vara underkastade sådan inspektion. Ja, det beror ju i någon mån på, hur inspektionen anordnas, men i allt fall torde man kunna vara förvissad om att Kungl. Maj:t, efter hörande av den myndighet, som i detta fall skall lämna Kungl. Maj:t råd, icke läser komma att gå utöver vad som kan vara tolerabelt för ett bolag. Vad jag nu nämnt synes mig vara en mycket väsentlig skillnad mellan den av Kungl. Maj:t föreslagna formen och den, som föreslås av utskottsmajoriteten.

En annan invändning är den, som gör gällande, att det måste kännas otryggare för dem, som avse att använda kapital för bolagsändamål, att vara underkastade avgörandet av en tämligen okänd myndighet, vars sammansättning man kanske icke så noga kan hava sig bekant, än att vara hänvisade till Kungl. Maj:ts bedömande. Herr Kvarnzelius har härvidlag påpekat en omständighet, som synes mig värd allt beaktande. Och det lär icke låta sig förnekas, att det verkligen i närvarande stund finnes en ganska vitt utbredd föreställning, att det är olägligt för industrien, för handeln etc. att vara underkastade avgörandet av en kapitalkontrollnämnd, i vilken äro representerade, så starkt och så koncentrerat representerade, ofantligt stora

Lagförslag
angående
kapital-
ransonering.

(Forts.)

intressen med mycket betydande makt på grund av sitt välde över en mängd företag. Jag förmodar, att kammarens ledamöter fått till sig utdelade framställningar, som giva ett starkt uttryck för, att det föreligger en verklig oro bland det ekonomiska livets representanter. Denna oro borde betydligt minskas, om avgörandet låge i Kungl. Maj:ts hand. Såsom herr Kvarnzelius redan påpekat, borde därmed alltid vara förenad den tryggheten, att, om också det av Kungl. Maj:t avsedda rådet kommer att i realiteten bliva det avgörande, emedan Kungl. Maj:t följer dess råd, det dock är möjligt för den, som icke vill finna sig i detta råds till- eller avstyrkande, att inför Kungl. Maj:t, alltså i en annan instans framföra sina synpunkter. Det är också, så vitt jag kan se, mest överensstämmande med svensk rätts- och administrativ uppfattning, att avgörandet i en dylik betydelsefull och ömtålig fråga icke lägges hos en institution, om vars sätt att handla och om vars sammansättning man har ringa kännedom, under det man saknar möjlighet att komma ifrån densamma, så långt man är bunden av dess makt.

Vi skola nu också erinra oss — det är redan påpekat; jag upprepar det dock, emedan det är av vikt — att såväl riksbanksfullmäktige och riksgäldsfullmäktige som svenska bankföreningen och vissa handelskammare givit uttryck åt synpunkter, motsvarande de nu berörda, samt förordat, att för ifrågavarande kapitalransonerings genomförande tillämpa ett koncessionssystem, på sätt Kungl. Maj:ts förslag innehåller. Det har också framhållits, huruledes från Stockholms handelskammare och annat håll betonats, att det svårigen torde vara möjligt att finna ens fem personer, som besuttede å ena sidan den ingående kännedom om de förhållanden, som här äro föremål för behandling, och å den andra den verkliga i realiteten opartiska ställning, som nödvändigt enfordrades, därest den slutliga avgöranderätten skulle tilläggas dem. Även på den grund synes det mig, som om Kungl. Maj:ts förslag gäve en med hitillsvarande svensk uppfattning på det rättsliga och administrativa området mera överensstämmande bild och lämnade en trygghet, som säkerligen skulle kännas värdefull inom det ekonomiska livet.

Jag blev under baron Langenskiölds anförande rätt övverraskad att höra honom förklara, att det för utskottsmajoriteten kanske främst bestämmande skälet hade varit, att detta lagstiftningsförslag komme så att säga post festum. Fredens inträde kunde man nämligen räkna med, och då borde det ekonomiska livet få röra sig fritt i största möjliga mån. Tanken var naturligtvis den, att det därigenom skulle äga större kraft att motsvara de större krav, som även den närmare framtiden komme att ställa. I utskottets utlåtande, skall man knappast med ett ord finna ett sådant skäl antytt. Om man skall vara noggrann och leta efter uttryck för denna mening, torde man vara uteslutande hänvisad till vad som återfinnes i det sista stycket, där det heter: »På de grunder utskottet anför, har utskottet funnit den kontroll över bolagsbildningen — etc. — under *rådande* förhållanden tillfredsställande.» Det skulle vara ordet »rådande», som inneslöte en tanke att denna kontroll är tillfredsställande under de förhållanden, som nu

föreliggande och närmast förestå. Det är sålunda fråga om de förhållanden, som råda i vårt land på det ekonomiska området under den tid, då freden »bryter in» och världen återgår till något så när vanliga förhållanden. Är det då så, att vi under denna tid kunna undvara en riktigt anordnad kvalitativ kontroll över kapitalets användning för bolagsändamål? Det är värt att observera, huruledes, om man tager del av den behandling frågan genomgått, innan den kommit fram i Kungl. Maj:ts proposition, man finner bestämda uttalanden om, att just den tid, i hvilken vi befiana oss och dess omedelbarare fortsättning, kommer att ställa alldeles särskilt stora krav på vårt land; — de krav, som därvid avses, gälla naturligtvis landets ekonomiska styrka. Till denna styrkas bevarande hör en såvitt möjligt riktig användning av kapitalet. Man kan, synes det mig, med beaktande härav icke komma till annan slutsats, än att under den tid, som nu förestår, det måste för vårt land vara av särskilt stor vikt, att en effektiv och noggrann, men också för samhälleligt nyttiga ändamål såvitt möjligt icke hämmande kontroll kommer till stånd över kapitalets användning, och vi veta genom siffror och vår egen erfarenhet, att kapitalanvändningen har få områden, på vilka den kan bli så betydelsefull som då det gäller bolagsändamål.

På huvudsakligen de grunder jag nu nämnt ansluter jag mig till den uppfattningen, som reservationen avser att göra gällande och som ligger till grund för Kungl. Maj:ts proposition.

Jag ber slutligen att få säga, att då jag gör detta, jag ingalunda är blind för vikten av vad friherre Langenskiöld framhöll, då han betonade, att under den tid, som nu är inne och som förestår och för vilken jag finner en kvalitativ kapitalransonering så nödvändig, företagsamheten å industriens och handels områden icke får bindas mer än som till landets bästa nödigt är. Däröfver böra alla vara ense, och ett uttryck härför är också, att Kungl. Maj:ts proposition endast avser att få denna lagstiftning gällande för en helt kort tid. Den tid, som närmast ifrågasättes — till mitten av år 1920 — torde ej vara för lång.

Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att kammaren ville, med avslag å utskottets hemställan och herr Lübecks motion, bifalla Kungl. Maj:ts proposition.

Herr B r o m a n: Herr greve och talman, mina herrar! Uskottet har här i sina motiv uttalat: »Utskottet vill ock i samband härmed uttala nödvändigheten av att den enskilda företagsamheten ej allt för mycket stäckes. Den livligare kommersiella utveckling, som efter världskrigets slut är att förvänta, kommer att på det svenska näringslivet ställa synnerligen stora krav på vakenhet och anpassningsförmåga. Det gäller då att ej alltför mycket hämma den enskildes rörelsefrihet. Framför allt måste all onödig omgång och tidsutdräkt vid kreditärendenas behandling undvikas. Av vikt är även, att företagsamheten ej i onödan hindras att begagna den juridiska form, bolagsbildningens, vars lämplighet ur näringslivets synpunkt torde vara obestridd.»

Lagförslag
angående
kapital-
ransonering.
(Forts.)

Friherre Langenskiöld framhöll bland annat, att det sätt, varpå utskottet hade föreslagit kapitalransoneringen, vore bättre än det sätt, varpå Kungl. Maj:ts proposition tänker sig denna anordning. Jag skall be utt på det det allra livligaste få instämna i vad friherre Langenskiöld uttalat, särskilt då handeln och industrien för närvarande äro kringgårdade och bundna av en massa kristidsförordningar och restriktioner, som förlamande inverka på desamma. Vi hava här med tillfredsställelse hört från regeringens sida, att avsikten är att så fort som möjligt lossa på dessa band. Det torde då icke vara lämpligt att nu i elfte timmen stifta lagar, som skulle skärpa dessa restriktioner, varför jag, herr talman, med instämmande i vad friherre Langenskiöld yttrat ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr S w a r t z: Om själva grundtanken i den kungl. propositionen råder efter vad som här betygats från olika håll egentligen ingen meningsskiljaktighet; det är endast fråga om sättet, varpå denna grundtanke skall föras ut i det levande livet, som meningarna äro olika. Jag har för min del egentligen icke mycket att tillägga till vad friherre Langenskiöld så utförligt och tydligt här har framställt. Jag ber att i allo få instämna i de sympunkter, som av honom framhållits.

Det är egentligen två saker, vill det synas mig, som från dem, som hava en annan uppfattning i denna fråga och som önska Kungl. Maj:ts proposition framgång, hava framhållits, och det är att med genomförandet av det förslag, som den kungl. propositionen innehåller, man skulle kunna få större kraft i de åtgärder, som man är ense om böra vidtagas i detta avseende, och större trygghet för näringslivet.

Vad det första skälet beträffar, att dessa åtgärder skulle kunna genomföras med större kraft, må jag för min del säga, att det synes mig vara litet väl tidigt att nu fälla något uttalande därom. I all synnerhet kunde man väl omöjligt göra det vid den tid, då den kungl. propositionen författades, emedan då, såsom friherre Langenskiöld framhållit, kapitalkontrollnämnden ännu icke hade varit i verksamhet. I detta avseende hava vi ju nu erfarenhet av någon tids arbete att peka på, och vad lär oss denna erfarenhet? Efter vad som betygades av ordföranden i kapitalkontrollnämnden, utan åtminstone motsägelse, jag tror nästan med instämmande, från nämndens vice ordförande, vilka båda voro närvarande i utskottet, har ingen som helst invändning gjorts mot de beslut, genom vilka kapitalkontrollnämnden funnit sig böra avstyra en nybildning av bolag eller nyemission av förut befintligt bolags aktier. Den erfarenhet man haft visar således ingalunda på nödvändigheten av att någon större kraft förlänas denna institution. Det skulle ock vara ganska egendomligt, om denna institution skulle finna sig föranlåten att på något sätt lägga om sina uttalanden, för den händelse det skulle bli Kungl. Maj:ts, som skulle hava avgörandet i sin hand, mot nu då nämnden har avgörandet. Det framhålls nämligen i den kungl. pro-

*Lagförslag
angående
kapital-
ransonering.*
(Forts.)

positionen att institutionen skulle bli densamma, antagligen tillökad med ett par av Kungl. Maj:t tillsatta medlemmar, men i övrigt sammansatta alldeles på samma sätt som nu. Och i synnerhet med den kolossala mängd av ärenden av mångskiftande och maktpåliggande natur, som det icke minst i dessa tider åligger regeringen att syssla med, torde väl ingen vara tveksam om vad utgången hos Kungl. Maj:t skulle bli i ett ärende av här ifrågasvarande slag. Det är alldeles klart, att det skulle vara högst ovanliga förhållanden, som därvidlag kunde orsaka något slags avvikelse från vad kontrollnämnden komme att föreslå Kungl. Maj:t att besluta. Under sådana förhållanden tror jag icke, att det i praktiken kommer att utöva den allra ringaste inverkan, vilkendera av dessa vägar man i detta avseende väljer. Det synes mig därför absolut icke finnas någon anledning att säga, att man behöver giva mera kraft åt kontrollen genom en annan anordning än den, som nu förefinnes. Det finnes icke någon anledning därtill, förrän man verkligen kan peka på en nödvändighet att giva föreskrifterna en sådan större kraft, och det finns för närvarande icke någon erfarenhet i den riktningen.

Det andra skälet är, att man skulle giva större trygghet åt näringslivet med den i Kungl. Maj:ts proposition föreslagna åtgärden. Även det är, om jag så må säga, en teoretisk konstruktion. Jag kan väl förstå dem, som så resonera, men jag tror icke, att de skola få egentligen någon enda av dem, som äro direkt sysselsatta i näringslivet att instämma i detta uttalande. Jag tror i likhet med friherre Langenskiöld, att olägenheterna med en sådan ärendenas gång, som i Kungl. Maj:ts proposition är tänkt, just för näringslivet skola visa sig vara synnerligen stora, och att de skola vida övenstiga de fördelar, som möjligen kunna finnas i ett eller annat undantagsfall, som för mig icke gärna är möjligt att tänka mig, men som måtte föresväva motståndarna och som jag därför icke absolut vill förneka någon gång kunna uppstå. De fördelar, som vid ett sådant tillfälle möjligen skulle kunna vara att finna av en sådan anordning, äro emellertid så försvinnande små, jämförda med de stora olägenheter, som en dylik anordning skulle medföra för näringslivet i det hela, att det är ett högst vågat experiment att giva sig in på en lagstiftning sådan som den nu ifrågasatta.

Det har från två på näringslivets område mycket hemmastadda personer framhållits, huruledes det är mödvändigt, att näringslivet icke tvingas in i alltför starkt bundna former, och det kan väl ingen förneka, att de former, som Kungl. Maj:ts proposition innehåller, skulle lägga mycket starka band på näringslivet i jämförelse med den anordning, som nu redan är träffad och som är avsedd att verka i samma riktning. Bland annat vill jag särskilt framhålla, hurusom den kontroll, som genom av Kungl. Maj:t befullmäktigat ombud skulle utövas över efterlevnaden av utav Kungl. Maj:t givna föreskrifter, ovillkorligen måste komma att fattas och kännas synnerligen betungande för de därav träffade. Jag får säga, att jag icke rätt förstår, huru den kontroll, som enligt lagförslaget skulle utövas, skall kunna på fullt effektivt sätt

Lagförslag
angående
kapital-
ransonering.
(Forts.)

genomföras. Man skulle kontrollera, huru det kapital användes, som ett bolag fått Kungl. Maj:ts tillstånd att lägga ned i ett nytt företag eller att utöka sitt gamla kapital med. Detta kan icke gå för sig på annat sätt, än att en genomgående granskning företages av detta bolags räkenskaper. Huru grannlaga en sådan uppgift är, torde icke behöva närmare påpekas, men att den i alla händelser skall kännas ytterst betungande för dem, som därav träffas, är klart, liksom att den skulle lägga band på näringslivet, som man minst i dessa tider bör vara med om att lägga.

Men, säger man, om man icke gör på det sättet och låter saken komma under Kungl. Maj:ts, äro näringslivets intressen och bolagsbildningen helt och hållet lagda i händerna på kapitalkontrollnämnden, och man kan icke vara säker på, att de icke bliva behandlade så, att olägenheter därav uppkomma. Annat vore, har det sagts, om riksbanken bibehölle ansvaret för sig, men nu har riksbanken, såsom herr Kvarnzelius sade, avlastat detta ansvar på kontrollnämnden, och således finnes ingen med känsla av ansvar, som har hand om den här saken. Jag kan icke neka till, att det synes mig vara ett egenomligt sätt att se på förhållandena och återgiva, huru de i verkligheten äro. Det är efter överenskommelse med herr finansministern, som riksbanken till de enskilda bankerna och andra korporationer riktat en framställning, att nämnden måtte komma till stånd, för att man skulle få ett sakkunnigt bedömande av de förhållanden, som falla inom riksbankens och de enskilda bankernas verksamhetsområde och för vilka de kunna behöva anlita en större sakkunskap, än som finnes inom deras krets. Att riksbanken därigenom skulle helt och hållet sagt ifrån, att densamma icke vidare hade befattning med detta, icke vidare ansvar för vad kontrollnämnden kommer att besluta, synes mig högst underligt, då riksbankens förste deputerade är medlem av denna kontrollnämnd samt vice ordförande där. Tro herrarna icke, att riksbanken lika väl som de enskilda bankerna får fullständigt reda på vad i denna nämnd kommer före, eller att icke riksbanken genom sin förste deputerade, vilken är närvarande i kontrollnämnden, skall kunna utöva fullkomligt lika stort inflytande på hithörande ärenden, som den skulle göra, om icke kontrollnämnden funnes? Jo, och förvisso mycket större! Det är således riksbanken, som man härvidlag har att lita till, och det skulle mycket förvåna mig, om riksdagen ansåge riksbanken icke vara vuxen en sådan sak, då riksdagen i övrigt plägar hålla strängt på, att riksbanken skall skötas, utan att därvid inflytelser från andra håll göra sig allt för mycket gällande.

Det har talats om, att sammansättningen av nämnden icke vore betryggande, och det har påpekats, att enskilda intressen finnas representerade i nämnden. Om man nu skall hava sakkunskap på dessa områden, undrar jag, om det över huvud taget är möjligt att få nämnden sammansatt så, att icke personer med enskilda intressen däri bliva medlemmar. Jag skulle nästan säga, att det är alldeles otänkbart att få en sakkunnig nämnd med personer, som icke vore intresserade i industriens olika grenar. Det är inom dessa, som

deras sakkunskap har vunnits. Men att därav draga den slutsatsen, att det icke vore tryggt för andra industrier att få sina angelägenheter bedömda av dessa, det är att gå för långt, i synnerhet som man i alla händelser icke tänker sig att det i realiteten skulle bli någon annan myndighet än just denna nämnd, som komme att utöva det bestämmande inflytandet. För övrigt, vill man ha en nämnd, vilken är sammansatt på annat sätt, eller anses det, att några andra synpunkter böra komma till heders inom denna nämnd, är det intet hinder alls, att Kungl. Maj:t utökar nämnden, och jag skulle för min del till och med vilja säga, att om Kungl. Maj:t skulle helt och hållet tillsätta denna kontrollnämnd, har jag ingenting däremot. I detta avseende har jag fullt förtroende till att Kungl. Maj:t tillgodoser sakkunskapen, men vad jag är obenägen för, det är att binda en sådan nämnds diskretionära myndighet och uttalanden vid lagbestämmelser, som måste komma att kännas såsom en tvångströja vid avgörandet av frågor av den beskaffenhet som de förevarande. Det har icke heller av någon kunnat sägas eller påvisas, att han blivit genom erfarenheten övertygad om nödvändigheten av en omläggning av denna institution, mot vars handhavande av ärendena jag icke hört någon grundad anmärkning framställas. Vid sådant förhållande och innan misstag påvisats, är det för tidigt att vilja lagstifta på ett sätt, som man å andra sidan, å näringsidkarnas sida, är ganska övertygad om kommer att verka mycket tvingande och olägligt.

Under sådana förhållanden kan jag för min del alls icke inse, att man, genom att yrka bifall till det beslut utskottet kommit till, på något sätt motsätter sig grundtanken i Kungl. Maj:ts proposition. Man har endast velat begagna sig av den uppfattning man har angående det praktiska livets fordringar och krav samt låta denna grundtanke komma till utövning på ett mera lämpligt och mera obundet sätt än enligt Kungl. Maj:ts förslag och på ett sätt, varom man nu under en månads tid haft en erfarenhet, som icke på något sätt jävar riktigheten av vår uppfattning.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr statsrådet *Thorsson*: Den kungl. propositionen innehåller ju ingenting annat än ett följdriktigt utbyggande av den tanke, som hela tiden varit den bärande i detta stycke. Nu hava både friherre Langenskiöld och herr Swartz framhållit, att kapitalkontrollnämnden skulle utföra sin mission bättre och smidigare, om den befriades från de bestämmelser, som inrymmas i Kungl. Maj:ts proposition. Så vitt jag förstår, får kontrollnämnden till föreläggande prövningen av bolagsbildningen och kapitalens anskaffning i så sent skede, att nämnden ofta ställas inför ett mer eller mindre fullbordat faktum, och på detta sätt kommer nämnden, när den prövar hithörande saker, ofta att stå inför samma förhållande som Kungl. Maj:t nu står, när Kungl. Maj:t skall pröva frågor om upptagande av kommunala lån. Dessa ha vederbörande kommunala myndigheter ofta långt förut genom beslutade utanordningar helt och hållet fastlåst i verkligheten, och Kungl. Maj:t får blott en formell pröv-

Lagförslag
angående
kapital-
ransonering.
(Forts.)

ningsrätt, huruvida besluten om lånens upptagande tillkommit på laglig väg, men Kungl. Maj:t kan icke ingå i en verklig realprövning av spörsmålet, därför att de kommunala myndigheterna faktiskt kunna visa att pengarna redan äro genom tillfälliga lån placerade och därvid ingenting annat är att göra än att överföra lånet till ett fast sådant. Sådant är förhållandet även här. Denna nämnd får ärenden sig förelagda när hela proceduren gått så långt, att de enskilda personerna kunna säga: vi ha redan bundit så och så mycket i detta, och det skulle ske oss en olycka, om verkligen nämnden skulle begagna sig av rätten till en hårdare prövning av själva saken. Under sådana förhållanden måste det förefalla mig riktigt, att detta spörsmål prövas på ett tidigare stadium, och man kan icke pröva saken på ett tidigare stadium med någon bindande kraft, såvida icke föreliggande lagförslag antages. Jag är den förste att erkänna att just nu vid fredsslutet man får vara varsam vid denna prövning, men det är icke nog med att här blir en varsam prövning, utan man måste också hava en fast och bestämd prövning. Ty, mina herrar, det är så långt ifrån vad en ärad talare sade, att vi nu i krigets sista stund äro vid slutet av våra bekymmer, tvärtom på detta område börja nu våra bekymmer riktigt ordentligt, och detta av följande skäl: För det första ha under högkonjunkturen fastlästs mycket stora kapitaltillgångar, som nu skola förräntas. Man kan vidare förutsätta nedgång i konjunkturen. Många hava trott att, sedan kriget slutat, all ekonomisk fara är över och att man kan sätta i gång så mycket som helst, ty det finnes avsättning för allting. Jag kan icke dela den uppfattningen, att vi äro borta från den ekonomiska faran, utan den börjar nu på fullt allvar, därför att, såsom jag redan förut framhållit, i de gamla företagen så mycket kapital nedlagts, och vi få se till att det redan fastlästa kapitalet blir förräntat, innan vi börja spekulera i nya företag. Det är självbevarelseinstinkten som bjuder oss att göra detta, och därför tror jag det är riktigt, att den kungl. propositionen antages. Jag är medveten om, att vi här röra oss på ett område, som är ytterst grannlaga, och att olägenheter kunna uppstå genom Kungl. Maj:ts prövningsrätt, i det att offentlighet i större omfattning kan komma att bredas över de ärenden, som skola prövas, men med god vilja lärer det icke vara omöjligt att ordna dessa saker på sådant sätt, att man kan pröva ärendena under full diskretion och under former, som äro betryggande för dem, vilkas intressen beröras. I vad på mig ankommer, skall jag under utförande av eventuellt beslut icke vidtaga några åtgärder, som skola åstadkomma bryderi för dem som här äro intresserade. Under angivandet i statsrådsprotokollet, att Kungl. Maj:t har haft och har för avsikt att använda den kontrollnämnd, som redan är utsedd, ligger ju ett erkännande från Kungl. Maj:ts sida, att Kungl. Maj:t icke hyser någon tvekan om, att icke de män, som behandla dessa ärenden, göra det under känslan av det ansvar, som vilar på dem, samt att de fullt objektivt skola pröva dessa saker.

Jag skulle dock göra mig skyldig till förtigande av sanningen, om jag icke här omnämnde, att det gjorts anmärkningar mot sam-

mansättningen av denna nämnd, i det att efter anmärkarnas uppfattning storbankerna erhållit ett fullkomligt övervägande inflytande i nämnden, under det att den mindre omfattande bankrörelsen och de medelstora bankerna äro allt för svagt representerade i densamma. Här har utdelats till kammarens ledamöter en broschyr, som helt enkelt, så vitt jag kan förstå, vill avskaffa både den nu verksamma kontrollnämnden och Kungl. Maj:ts prövning samt införa fullständig rörelsefrihet ifråga om kapitalanvändningen, men jag förmodar, att denna tanke om avstående från varje kontroll är fullkomligt utesluten. Men avstår man icke från varje kontroll, kan jag icke förstå annat, än att de intressen, som företrädas i denna lilla skrift, bättre bli tillgodosedda, om kontrollnämndens beslut undergå slutprövning hos Kungl. Maj:t, än om nämnden utan sådan efterprövning även i fortsättningen skall fatta sina beslut. Jag är livligt övertygad, om behovet av denna kontrollåtgärd, och jag måste framhålla gent emot friherre Langenskiöld, att det också finnes andra krafter som arbeta i samhället än de, som företräda industriens och bankernas verksamhet. Alla dessa intressen, som i den oerhörda kapitalomsättningen se en orsak till den prisstegring, som för varje dag blir allt svårare, ha rätt att kräva ett statsingripande i regleringssyfte. Det är klart, att dessa intressen skola taga sig uttryck i en eller annan form; om de icke få kapitalransoneringen, koncentrera de sig på en diskontoförhöjning, och för mig synes införandet av diskontoförhöjning vara ett instrument, som verkar mycket hårdare och mycket brutalare än en på här föreslaget sätt verkställd kapitalransonering skulle göra, där de praktiska intressenas målsmän erhålla prövningsrätt i helt annan grad än fallet bleve vid införandet av diskontoförhöjning över lag.

Jag vädjar därför ännu en gång till kammaren att antaga Kungl. Maj:ts proposition.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 8 på aftonen.

Herr Söderberg: Herr talman! När frågan om kapitalransonering uppkom under sommarens lopp, ställde jag mig ganska tveksam och ganska betänksam till densamma. Jag såg en fara däri, emedan en strängt genomförd ransonering av det för industrien behöfliga kapitalet skulle kanske medföra svårigheter för stora arbetaregrupper. Sedan man emellertid tillgripit en ransonering på administrativ väg, såsom man kan säga, har den utförts av kommittén, och nu hava vi det över oss. Från vederbörande håll ansågs saken så brådskande för att kunna i någon mån på detta område motverka penningvärdets fall, att man icke ansåg sig kunna vänta till dess riksdagen sammanträdde, och man genom sakkunniges behandling av frågan kunde giva densamma lagenlig form. Således hava vi en rent administrativt och i det tysta, kan man säga, verkande ransonering, så att man icke känner till, huru den verkar. Då förefaller det mig i alla fall ganska märkvärdigt, att man icke anser

Lagförslag
angående
kapital-
ransonering.
(Forts.)

sig kunna överflytta bestämmelserna för denna verksamhet, som man ansåg så brådskande, att den måste börja före riksdagens sammanträda, till form av lag. Ty det gäller icke blott att pröva tillförseln till industrien av behöfligt kapital utan lika mycket och fast mer gäller det att pröva, kanske mer utförligt än kontrollnämnden gör och kan göra det, arten av den verksamhet som är lämplig för landet att placera sina tillgångar i under närmaste tiden. Jag har då den uppfattning, att två institutioner i alla fall kunna bedöma dessa saker bättre än vad en kan göra, och om den ena omhänderhar den förberedande granskningen, såsom nu är fallet med nämnden, och en annan institution, här Kungl. Maj:t, får det slutliga överinseendet, övervakandet och stadfästandet om hand, så kan jag icke komma från att däri ligger en större säkerhet för en verkligt nyttig industriell utveckling i landet, av vilken så oerhört många arbetare äro beroende. Industrierna skulle känna sig mer trygga för sin rent legitima utveckling än de måst göra, om kapitalransoneringen stannade uti de former den nu har. Jag har den tilltro till Kungl. Maj:t, att Kungl. Maj:t slutligen skall kunna avgöra, huruvida det eller det företaget är av den natur, att det bör uppmuntras, huruvida den eller den grenen av industrien bör utvidgas genom att få det kapital den behöver.

Naturligtvis förstår jag att detta är en mycket svår sak att bedöma, och man kan ju alls icke yttra sig i denna fråga med den sakkunskap som t. ex. friherre Langenskiöld och herr Swartz, vilka båda känna till det ekonomiska livet mycket väl, men i alla fall förstår jag icke deras tveksamhet i detta stycke att, när vi nu hava denna sak över oss, verksamheten skall ske på ett okontrollerbart sätt och under former, varigenom den icke kan bringas till något som helst ansvar inför riksdagen. Det är dock bättre att saken ordnas så, att det kan bringas på tal i riksdagen, om t. ex. en viss industri anser sig orättvist behandlad, vilket bleve möjligt då Kungl. Maj:t fäller utslaget om tillförsel av kapital till industrien. Jag är övertygad om att den tid, som nu kommer, skall, såsom förut blivit sagt, bliva en särskilt svår tid samt ställa ofantligt stora krav på våra kapitaltillgångar, och en part, som på sätt och vis kan bliva lidande och som jag tror redan är lidande genom förhållandena är staten själv. Det har visat sig allt större och större svårigheter för staten att erhålla penningar till de utgifter, som riksdagen beslutit, och då är det icke ur vägen att fördelningen av det kapital, som finnes i landet sker på ett så betryggande sätt som möjligt. Jag är av den uppfattningen, att, med den korta varaktighet, som förut sattes i den kungl. propositionen för lagen tillämpning, och i synnerhet när det lägges i Kungl. Maj:ts hand att, om så finnes lämpligt, före den 30 juni 1920 upphäva lagen, man med stor tillförsikt kan taga denna proposition. Jag ber därför att för min del få yrka bifall till densamma.

Herr von Essen: Det har ju upprepade gånger framhållits, att inom utskottet ingen meningsskiljaktighet rått om att en kon-

troll vore behöfvlig och detta är sant, men när friherre Langenskiöld säger, att olikheterna inom utskottet endast varit av formell natur, måste jag i egenskap av reservant inlägga min gensaga. Det är naturligtvis icke av några formella skäl, som åtminstone jag reserverade mig, utan det var därför, att jag icke funnit den kontroll, som för närvarande finnes, vara tillfyllest. Det har ju redan av en reservant under debatten framhållits, att den nuvarande kontrollen icke lämnar garanti för att prövningen blir opartisk — sakkunskapen är nog väl representerad i kapitalkontrollnämnden, men det finnes ingen som helst garanti för att icke, medvetet eller omedvetet, konkurrerande intressen där kunna göra sig gällande och inverka på de beslut, som nämnden har att fatta. Det har även av samme reservant anförts, att den kontroll, som nu finnes, icke är tillräckligt effektiv. Just av denna anledning, måste jag bekänna, är det, som jag anslutit mig till reservationen.

Ser man på det nuvarande läget, förhåller det sig verkligen så, att en mängd bolag hava bildats endast med tanke på att under de exceptionella förhållanden, som rått under kriget, på ett hastigt sätt tjäna pengar och dessa företag måste fönsvinna då vi återgå till normala förhållanden. Det är icke allenast fondbolag utan jobbarbolag av alla slag som uppstått och vilka icke kunna vara till något gagn för samhället. Dessa bolag tror jag, att man, med den kontrollnämnd, som redan existerar, har svårt att komma till livs. Och efter vad som upplysts för mig förhåller det sig så, att bland de under bildning varande bolag, som nu ligga med sina ansökningar hos registreringsverket för erhållande av registrering, finnes det ett flertal av den typen. Det är ju alldeles självfallet, att det icke kan gå att förhindra dessa bolag att träda i verksamhet, om icke Kungl. Maj:ts proposition bifalles. Det är visserligen sant, att det varit önskligt om denna proposition kommit in mycket förr. Den har kommit ganska sent, men ännu i denna timma tror jag, att den är i stånd att fylla en viktig uppgift. Jag betraktar den närmast såsom ett välbetänkt led i det arbete, som nu måste inriktas för att åstadkomma en så vitt möjligt mjuk och smidig övergång från den högkonjunktur, varom finansministern talade, till de tryckta tider, vi en gång ha att motse.

Det har av herr Swartz varnats för Kungl. Maj:ts förslag, därför att det, såsom han sade, skulle innebära ett högst vågat experiment att giva sig in på någonting sådant i lagstiftningsväg. Jag vill med anledning därav endast erinra om, att det alldeles icke är fråga om något experiment. Att göra bolags bildande till föremål för Kungl. Maj:ts sanktion är en gammal känd metod, använd i vårt land enligt 1848 års bolagslag ända till dess 1895 års aktielag antogs. Det skäl, som då anfördes för övergivande av sanktions-systemet, var egentligen endast, att den prövning Kungl. Maj:t ägnade frågor om bolags bildande var av så formell natur att den icke tjänade till något. Den invändningen kan ju icke längre gälla, då det ställes till Kungl. Maj:ts förfogande en rådgivande instans, som med full sakkunskap prövar ärendena.

Lagförslag
angående
kapital-
ransonering.
(Forts.)

Herr Swartz nämnde även, att det var honom mycket motbjudande att binda kapitalkontrollnämndens omdöme med en sådan tvångströja som lagparagrafer. Även detta är ett yttrande, som är mig svårbegripligt. Kontrollnämnden skulle även såsom rådgivande myndighet åt Kungl. Maj:t ingenting annat ha att göra än att pröva, huruvida den finner, att man utan skada för det allmänna kan binda det kapital, som ifrågasättes, i ett visst bolag. Det är ingen som helst tvångströja, som sättes på nämnden; den har att gå efter sitt sunda förstånd och omdöme. Men det är givet, att varje lagstiftning medför en viss begränsning av handlingsfriheten, och det kan icke förnekas, att även det kan ju hava något av olägenhet med sig för näringslivet. Men när man väger de fördelar, som Kungl. Maj:ts förslag skulle medföra, mot de befarade olägenheterna, har åtminstone jag för min del kommit till den uppfattningen, att ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag vore vida att föredraga framför att låta saken nu falla.

Jag tillåter mig därför, herr talman, att instämma i herr Stenströms yrkande.

Friherre Fleming: Herr talman! Jag skall icke mycket förlänga debatten, men det är ett par åsikter som uttalats, vilka jag icke vill låta stå utan gensaga.

Att här behövas några åtgärder för att hindra så att säga onödiga kapitalanvändningar äro vi alla fullkomligt överens om. Men om man då först tänker på, vad det är man vill hindra, så är det, att kapital ackumuleras och användes på ett icke lämpligt sätt. För att nå detta mål föreslås nu en lagstiftning, som rör aktiebolag. Den kapitalransonering, som från början föreslogs av de sakkunniga, gick vida längre. Den rörde sig på andra områden. Nu är här lösryckt vad som rör aktiebolag. Det är den större kapitalransoneringsfrågan, som är den viktiga, och jag håller före, att den kan icke lösas annat än genom de kreditgivande institutionerna i landet, d. v. s. bankerna och i sista hand riksbanken. Riksbanken bör ha och har också makt att reglera förhållandena. Nu säges det att, får man icke denna lag — det har i synnerhet framhållits av herr Stenström och sedermera även av herr von Essen — kan man icke hindra bolags bildande. Kapitalkontrollnämnden kan endast säga, att vi medgiva icke att aktierna belånas, men den kan icke hindra bolags bildande. Ja, detta är alldeles riktigt. Kungl. Maj:t kan visserligen med den föreslagna lagen hindra, att bolag komma till stånd, men Kungl. Maj:t kan icke hindra kapitalets användning, ty det finns en mängd andra former än bolagsformer för användning av kapital för det ändamål, man vill vinna. Jag vinner ingenting genom att lägga avgörandet i Kungl. Maj:ts hand. Finns det kapital och jag icke behöver någon kreditgivning, kan varken Kungl. Maj:t eller någon nämnd hindra kapitalets användning. Jag när således icke det mål, jag vill komma till, i alla fall.

Detta var den ena saken.

Det har vidare talats om, att man icke skulle lägga band på

näringslivet. Jag skall då framhålla ett exempel. Här är icke fråga bara om nya bolag utan även om obligationslån, och jag tillåter mig att från utskottets förhandlingar yppa, att det var en tämligen allmän åsikt, att dessa icke borde indragas under denna lag. Med obligationslån förhåller det sig ju på det sättet, att det ofta är beroende på tidpunkten, om ett obligationslån lämpligen kan göras eller icke. Detta kan icke Kungl. Maj:t bestämma, utan det beror på den allmänna situationen på penningmarknaden, på kapitaltillgången, som endast kan bedömas av bankerna och riksbanken. Nu kommer det in en ansökan om obligationslån vid en mycket olämplig tidpunkt, och lånet kan icke beviljas. Det avslås av Kungl. Maj:t genom en offentlig handling. Fjorton dagar därefter är kanske situationen sådan, att det vore mycket lämpligt och mycket fördelaktigt för företaget att göra ett obligationslån, men då kan man icke gå in till Kungl. Maj:t igen. Om Kungl. Maj:t sagt nej en gång, får väl saken anstå någon tid. Däremot skulle kapitalkontrollnämnden, såsom jag uppfattar den, såsom ett verktyg i riksbankens hand, mycket väl kunna säga: ni får vänta, nu lämpar det sig icke. Det är en väsentlig skillnad, om sådant avgöres av riksbanken eller av Kungl. Maj:t. För mig ställer sig frågan i stort sett så, att vi alla äro överens om, att kapitalransonering är nödvändig. Skall den saken omhänderhavas av riksbanken eller av Kungl. Maj:t? I det avseendet tvekar jag icke ett ögonblick att uttala, att jag anser det alldeles naturligt, att riksbanken, som är den ledande penninginstitutionen och har till uppgift att så gott som möjligt sköta om att nödigt kapital finnes, har hand därom. Ansvar det bör ligga där och icke hos Kungl. Maj:t, som har andra uppgifter än rent ekonomiska att sköta. Jag säger detta icke på något sätt av misstro till att icke god vilja också finnes hos regeringen, men jag tror, att det hämmande inflytande på näringslivet som blir följden av lagens antagande, skulle bliva mycket olämplig, och att saken skulle bliva långt bättre skött av riksbanken, som nu har den om hand.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Stenström: Herr talman! Jag ville tillåta mig ett par anmärkningar med anledning av ett uttalande från en föregående talare — jag avser herr Swartz.

Enligt nämnde talare hade förfäktarna av Kungl. Maj:ts förslag åberopat huvudsakligen två omständigheter till förmån för samma förslag vid jämförelse med utskottsmajoritetens mening, att upprätthållandet av kapitalkontrollnämndens verksamhet ungefär såsom hittills vore tillfyllestgörande.

Den ena vore, att enligt Kungl. Maj:ts proposition större möjlighet skulle vinnas för en kraftig kontroll. Beträffande denna omständighet får jag först erinra, att herr Swartz hör till dem, som enligt utskottsutlåtandet förklara sig anse, att kraftiga åtgärder behövas. Men vidare: om det är riktigt, såsom jag sökt påvisa, att omfattningen av det kontrollområde, inom vilket kapitalkontrollnämnden har att verka beträffande bolagsändamål, är mindre än

Lagförslag
angående
kapital-
ransonering.
(Forts.)

det, som omfattas av Kungl. Maj:ts förslag, torde det icke kunna förnekas, att Kungl. Maj:ts förslag är bättre ägnat att fylla den uppgift, om vilken här är fråga.

Den andra omständighet, som ifrågavarande talare fäst sig vid, var, att det gjorts gällande, att ett hänskjutande till Kungl. Maj:t skulle bereda större trygghet för det ekonomiska livet. Samme talares yttrande rörande den saken innebar, att från ekonomiska livets områden, industriella och andra, någon känsla av otrygghet icke torde göra sig gällande. Med anledning av detta omdöme ber jag att få erinra om ett par uttalanden. Det ena, från Statens industrikommission, innehålles i dess utlåtande över det betänkande, som givit upphov till Kungl. Maj:ts förslag. Industrikommissionen säger rörande en delegation, motsvarande den befintliga kapitalkontrollnämnden: »En mycket stor svårighet består i att för uppgiftens lösande finna personer, som innehava den nödvändiga sakkunskapen, och som på samma gång stå så utanför de intressegrupper, vilka beröras av ransoneringen, att de kunna anses vara verkligt opartiska». Och det andra uttalandet är avgivet av Stockholms handelskammare och lyder på följande sätt: »I senare fallet — en kontrolldelegation avses — skapas en diktatur på det ekonomiska området, som är förenad med de största vådor; desto mer, som det svårligen torde låta sig göra att finna personer, som för det svåra och grannliga värvet i tillräcklig grad förena sakkunskap och en opartisk ställning.»

Jag förmodar, att dessa båda uttalanden skola vara ägnade att visa, vad som redan sagts: att en känsla av otrygghet är tillfinnandes inom vida områden av det ekonomiska livet gent emot en sådan avgörande kontrolldelegation som den nuvarande kapitalkontrollnämnden. Och denna otrygghetskänsla skulle säkert endast ökas, om nu genom statsmakternas beslut en institution som kapitalkontrollnämnden, vilkens medlemmar representera en oerhört stor enskild makt inom det ekonomiska livet, skulle godkännas och godtagas såsom innehavare av en vidsträckt offentlig myndighet att bestämma över en viktig del av den ekonomiska verksamheten i landet.

Herr Kvarnzelius: I anledning av vad friherre Fleming yttrade i fråga om huruvida kontrollen borde ligga hos riksbanken eller hos Kungl. Maj:t, skall jag tillåta mig att endast citera några ord ur de motiv, som anföres i utskottets utlåtande. Efter att ha redogjort för kontrollnämndens tillkomst och sammansättning fortsätter utskottet: »Det är till denna nämnd vederbörande bolag göra anmälan om de emissioner av aktier eller obligationer de önska företaga, och efter behörig granskning av de föreliggande omständigheterna och åtgärdens ändamål fattar nämnden sitt beslut i saken.»

Såsom denna motivering är lagd, är det tydligt, att det försvävat åtminstone den som skrivit detta, att det icke är riksbanken utan kapitalkontrollnämnden, som fattar avgörande beslut. Det är mot detta jag hela tiden vänt mig, detta att riksdagen skulle giva

på hand, att ett organ, som tillkommit utan dess hörande och utan att vara utrustat med de egenskaper, varmed ämbetsverk och andra officiella myndigheter äro utrustade, skall fatta beslut i frågor av denna djupt ingripande betydelse. Det är däremot jag opponerat mig, och jag vidhåller mitt yrkande.

*Lagförslag
angående
kapital-
ransonering.*
(Forts.)

Efter det överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen i enlighet med därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt samt vidare på bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning; och förklarade herr talmannen sig anse den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad andra särskilda utskottet hemställt i sitt utlåtande nr 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 77;

Nej — 32.

Föredrogs ånyo första särskilda utskottets utlåtande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående extra krigstidstillägg för senare halvåret av 1918 och tills vidare under år 1919 åt befattningshavare i statens tjänst jämte i ärendet väckta motioner.

*Om extra
krigstids-
illägg åt
befattnings-
havare i sta-
tens tjänst.*

I en till riksdagen avlåten, den 25 oktober 1918 dagtecknad proposition (nr 1), vilken hänvisats till förberedande behandling av första särskilda utskottet, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bifogat utdrag av statsrådsprotokollet över finansären- den föreslagit riksdagen att

dels för beredande av extra krigstidstillägg för tiden från och med den 1 juli till och med den 31 december 1918 åt sådana befattningshavare, som avses i Kungl. Maj:ts kungörelse den 22 mars 1918 (Svensk författningssamling nr 138) angående krigstidstillägg och krigstidshjälp under år 1918 åt befattningshavare i statens tjänst

a) å extra tilläggsstat för år 1918 anvisa såsom förslagsanslag

Om extra krigstidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst.	under andra huvudtiteln	kronor	600,000: —
(Forts.)	» tredje »	»	50,000: —
	» fjärde »	»	5,325,000: —
	» femte »	»	2,375,000: —
	» sjätte »	»	1,500,000: —
	» sjunde »	»	1,550,000: —
	» åttonde »	»	1,700,000: —
	» nionde »	»	390,000: —

b) medgiva, att i fråga om befattningshavare vid verk och institutioner, för vilka anslag under a) icke beräknats, extra krigstidstillägg finge utgå av de medel, av vilka verkets eller institutionens omkostnader i övrigt bestredes;

c) å extra tilläggsstat för år 1918 anvisa ett förslagsanslag högst 11,000,000 kronor att av tillfälliga lånemedel mot återbetalningsskyldighet utanordnas till statens järnvägar;

dels förklara, att det extra krigstidstillägget skulle utgå med en tredjedel av de å 1918 års senare hälft belöpande avlöningsförmåner, varå krigstidstillägget beräknades, eller, där beloppet enligt denna beräkningsgrund skulle understiga 300 kronor för samma tid räknat, med sistnämnda eller däremot svarande belopp, dock med iakttagande att ingen finge uppbära mera än 4 kronor 50 öre per dag, ej heller mera än hälften av de avlöningsförmåner, varå krigstidstillägget beräknades;

dels besluta, att i fråga om det extra krigstidstillägget skulle i övrigt i tillämpliga delar gälla vad i nyss berörda kungörelse finnes beträffande krigstidstillägget stadgat;

dels ock medgiva,

a) att såsom förskott i avräkning å det krigstidstillägg, som kunde varda befattningshavare i statens tjänst för år 1919 beviljat, finge under sistnämnda år, intill dess kungörelse om sådant krigstidstillägg utfärdats och trätt i kraft, utbetalas, utöver vad av 1918 års lagtima riksdag i sådant avseende medgivits, extra krigstidstillägg enligt av utskottet förut angivna grunder; och

b) att härför erforderliga belopp finge utgå beträffande befattningshavare vid verk och institutioner, för vilka särskilt anslag för beredande av krigstidstillägg och krigstidshjälp under år 1918 icke av sagda års lagtima riksdag beräknats, av de medel, av vilka verkets eller institutionens omkostnader i övrigt bestredes; samt

beträffande övriga befattningshavare av de medel, som för beredande av krigstidstillägg och krigstidshjälp för år 1919 blivit å 1919 års riksstat särskilt avsatta.

I anledning av förevarande proposition hade följande motioner väckts, nämligen

inom första kammaren nr 3, av herr *Clason* m. fl., nr 9, av herr *Welanders*, nr 10, av herr *Ström*, nr 11, av herrar *Bergman* och *Bellinder*, samt nr 12, av herr *Rosén*, ävensom

inom andra kammaren nr 6, av herr *Thore* m. fl., nr 14, av herr *Leander* m. fl., nr 15, av herr *Welin*, nr 24, av herr *Hage*, nr 25, av herr *Eriksson* i Stockholm m. fl., nr 28, av herrar *Lövgren* i Nyborg och *Vennerström*, samt nr 31, av herr *Hage*.

Om extra krigstidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst.

(Forts.)

Utskottet hade i föreliggande utlåtande på angivna skäl hemställt, att riksdagen måtte

A. I) för beredande av extra krigstidstillägg och extra krigstidshjälp för tiden från och med den 1 juli till och med den 31 december 1918 åt sådana befattningshavare, som avses i Kungl. Maj:ts kungörelse den 22 mars 1918 (Svensk författningssamling nr 138) angående krigstidstillägg och krigstidshjälp under år 1918 åt befattningshavare i statens tjänst

a) å extra tilläggsstat för år 1918 anvisa såsom förslagsanslag under andra huvudtiteln	kronor	925,000: —
» tredje »	»	135,000: —
» fjärde »	»	7,500,000: —
» femte »	»	4,975,000: —
» sjätte »	»	2,500,000: —
» sjunde »	»	2,830,000: —
» åttonde »	»	2,850,000: —
» nionde »	»	635,000: —

b) medgiva, att i fråga om befattningshavare vid verk och institutioner, för vilka anslag under a) icke beräknats, extra krigstidstillägg finge utgå av de medel, av vilka verkets eller institutionens omkostnader i övrigt bestredes;

c) å extra tilläggsstat för år 1918 anvisa under titel utgifter för kapitalökning ett förslagsanslag högst 19,000,000 kronor att av tillfälliga lånemedel mot återbetalningsskyldighet utanordnas till statens järnvägar;

II) besluta att,

a) det extra krigstidstillägget skulle till varje befattningshavare utgå *dels* med en tredjedel av de å 1918 års senare hälft belöpande avlöningsförmåner, varå krigstidstillägg beräknades, eller, där beloppet enligt denna beräkningsgrund skulle understiga 1 krona 75 öre om dagen, med sistnämnda belopp, dock med iakttagande av att ingen finge uppbära mera än 4 kronor 50 öre per dag, *dels* ock därutöver med 1 krona om dagen,

dock att det sammanlagda extra krigstidstillägget ej finge överstiga i fråga om ogift personal, som ägde åtnjuta fri kost i full utsträckning, hälften av de avlöningsförmåner, varå krigstidstillägget beräknades, därest ej Kungl. Maj:tt i särskilt fall annorlunda förordnade, i vilken händelse krigstidstillägget dock ej finge överstiga tre fjärdedelar av samma avlöningsförmåner, samt beträffande övrig personal tre fjärdedelar av de avlöningsförmåner, varå krigstidstillägget beräknades;

Första kammarens protokoll vid urtima riksdagen 1918. Nr 6. 3

Om extra krigstids-tillägg åt befattningshavare i statens tjänst.
(Forts.)

b) den extra krigstidshjälpen skulle till befattningshavare eller, om han avlidit efter juni månads utgång, till hans stärbhusdelägare utgå, då det beräknade belopp, för vilket befattningshavaren under år 1918 hade att erlägga skatt enligt förordningen om inkomst- och förmögenhetsskatt (äkta makars taxeringar sammanräknade), utgjorde

högst 1,000 kronor: med 75 kronor för hustru eller husföreståndarinna och med 37 kronor 50 öre för vart barn;

från 1,000 till och med 2,000 kronor: med 60 kronor för hustru eller husföreståndarinna och med 22 kronor 50 öre för vart barn; samt

från 2,000 till och med 3,000 kronor: med 45 kronor för hustru eller husföreståndarinna och med 22 kronor 50 öre för vart barn; samt

från 3,000 till och med 6,000 kronor: med 30 kronor för hustru eller husföreståndarinna och med 15 kronor för vart barn;

III) besluta, att i fråga om det extra krigstidstillägget och den extra krigstidshjälpen skulle i övrigt i tillämpliga delar gälla vad i förut berörda kungörelse funnes stadgat, med iakttagande *dels* att den i § 9 stadgade tidpunkten ändrades till den 1 juli 1918,

dels att för befattningshavare, som av statens medel åtnjöt lön eller arvode för två eller flera befattningar, skulle förut stadgade minimi- och maximibelopp för det extra krigstidstillägget avse den sammanlagda avlöning, som han uppbure, samt att det oberoende av avlöningens storlek utgående extra krigstidstillägget av en krona för dag skulle utgå för endast en av befattningarna, nämligen den som medförde högsta avlöningen eller, därest avlöningarna vore lika, för den av dessa befattningar, till vilken befattningshavaren först blivit befordrad,

dels ock att sådan lärare vid statens läroanstalt, som icke ägde åtnjuta avlöning under ferier, finge jämväl för den tid efter den 1 juli 1918, under vilken han på grund härav icke uppbure avlöning, åtnjuta det extra krigstidstillägget av en krona för dag, för så vitt antingen han erhållit förordnande å sin befattning före början av höstterminen år 1918 och förordnandet avsåge hela terminen eller han eljest tjänstgjort under densamma i dess helhet;

IV) medgiva,

a) att såsom förskott i avräkning å det krigstidstillägg, som kunde varda befattningshavare i statens tjänst för år 1919 beviljat, finge under sistnämnda år, intill dess kungörelse om sådant krigstidstillägg utfärdats och trätt i kraft, utbetalas extra krigstidstillägg enligt av utskottet förut för procentuellt tillägg angivna grunder, med iakttagande att befattningshavare skulle uppbära minst så stort belopp, att till honom å 1919 års krigstidstillägg utbetalade förskott enligt såväl 1918 års lagtima riksdags beslut som nu angivna grunder uppginge till sammanlagt 3 kronor 50 öre om dagen; dock att ingen finge i förskott å 1919 års krigstidstillägg uppbära tillhopa mera än avlöningens belopp; och

b) att härför erforderliga belopp finge utgå beträffande befattningshavare vid verk och institutioner, för vilka särskilt anslag för beredande av krigstidstillägg och krigstidshjälp under år 1918 icke av sagda års lagtima riksdag beräknats, av de medel, av vilka verkets eller institutionens omkostnader i övrigt bestredes; samt

beträffande övriga befattningshavare av de medel, som för beredande av krigstidstillägg och krigstidshjälp för år 1919 blivit å 1919 års riksstat särskilt avsatta;

B. Besluta att följande motioner, i vad de avsåge förevarande proposition och i den mån de icke kunde anses besvarade genom utskottets under A gjorda hemställan besvarade, icke skulle till någon riksdagens åtgärd föranleda, nämligen

inom första kammaren:

- 1) nr 3, av herr Clason m. fl.,
- 2) nr 9, av herr Welander,
- 3) nr 10, av herr Ström,
- 4) nr 11, av herrar Bergman och Bellinder,
- 5) nr 12, av herr Rosén;

inom andra kammaren:

- 6) nr 6, av herr Thore m. fl.,
- 7) nr 14, av herr Leander m. fl.,
- 8) nr 15, av herr Welin,
- 9) nr 24, av herr Hage,
- 10) nr 25, av herr Eriksson i Stockholm m. fl.,
- 11) nr 28, av herrar Lövgren i Nyborg och Vennersström; samt

C. avslå motionen nr 31 i andra kammaren, av herr Hage.

Vid utlåtandet fanns fogad en reservation av herr *Wrangel*, som med stöd av vissa i reservationen angivna synpunkter yrkat avslag å punkt A. IV) a).

Herr *Wrangel*: På skäl jag närmare angivit i min reservation till utskottets betänkande har jag förklarat, att jag icke kunnat biträda utskottets hemställan under punkt A. IV. a), att jämväl de extra krigstidstilläggen skulle utgå under år 1919, »intill dess kungörelse om sådant krigstidstillägg utfärdats och trätt i kraft». Jag vill uttryckligen betona, att jag för min del är synnerligen angelägen om att nödiga krigstidstillägg beredas statens befattningshavare; men jag är ännu mera angelägen om, att icke några åtgärder vidtagas, som kunna vara ägnade att motverka den av alla efterlängtade och eftersträfvade sänkningen av priset på livsfröndheter. Då jag vågar hålla före, att en sådan åtgärd innefattas i nu berörda hemställan, är det ju helt naturligt, att jag också icke kunnat vara med om den saken. Emellertid, jag är nu alldeles ensam reservant på denna punkt, och skall jag för den skull icke uppväcka någon diskussion i ämnet, utan vill endast hava gjort

Om extra krigstidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst.
(Forts.)

Om extra krigstidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst.
(Forts.)

detta uttalande i saken och har, herr greve och talman, för övrigt icke något yrkande.

Friherre Beck-Friis: Herr greve och talman, mina herrar! Jag hemställer, att i motiveringen på sidan 14 i utlåtandet nr 1 måtte efter första stycket, som slutar med »för halvåret i dess helhet», få tilläggas: »För sådan personal, som åtnjuter avlöning i form av dag- eller timlön, lär man vid beräkandet av det extra krigstidstillägget böra utgå ifrån den sammanlagda avlöningen för den tid, månad, vecka o. s. v., för vilken avlöningen utbetalas.»

Det är på uppmaning från statskontoret, som jag ber att få göra detta tillägg. Samma yrkande göres även i andra kammaren.

Med anledning av general Wrangels yttrande skulle jag ju egentligen icke behöva gå in i något svaromål, då han icke gjorde något yrkande, men då han använde under sitt anförande uttrycket »extra krigstidstillägg», anser jag mig böra påpeka, att det är icke extra krigstidstillägget i sin helhet, som av utskottet föreslagits skola utbetalas i förskott under år 1919, utan utskottet hemställer i det fallet endast om bifall till Kungl. Maj:ts förslag d. v. s. att extra krigstidstillägget skall utgå med $33\frac{1}{3}$ % på avlöningen.

Det är således samma syn på den saken, som nu anlägges, vilken gjorde sig gällande vid den lagtima riksdagen, där riksdagen icke gick längre än att det skulle betalas $33\frac{1}{3}$ %. Således: under de — jag vågar hoppas, endast två första månaderna under nästa år skulle förskottet utgå med $66\frac{2}{3}$ % med viss begränsning. Vilken ljus syn man än må hava på framtiden, så vågar väl ändå ingen tro, att vi komma att så snart återgå till billigare tider, att vi redan under de första månaderna av nästa år skola kunna sjunka ned till pris som blott ligga $66\frac{2}{3}$ % över 1914 års pris. Levnadskostnaderna beräknas ju nu ligga mellan 140 och 150 % över vad de voro 1914. — Jag tror att i detta hänseende har varken Kungl. Maj:t eller utskottet gått för långt. Herr talman, jag har intet annat yrkande än om bifall till utskottets förslag, med det nyss begärda tillägget i motiveringen.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmanen yttrade, att förutom beträffande motiveringen, till vilken han ville återkomma efteråt, hade rörande nu föredragna utlåtande annat yrkande ej förekommit än att vad utskottet hemställt skulle bifallas.

På härefter gjord proposition bifölls vad utskottet i nu ifrågasvarande utlåtande hemställt.

Vidkommande motiveringen, fortsatte herr talmannen, vore yrkat, av friherre Beck-Friis, att utskottets yttrande skulle godkännas med den ändring, att näst efter första stycket å sid. 14 i det tryckta utlåtandet insköttes följande mening: »För sådan personal, som åtnjuter avlöning i form av dag- eller timlön, lär man vid beräkandet av det extra krigstidstillägget böra utgå från den sam-

manlagda avlöningen för den tid, månad, vecka o. s. v., för vilken avlöningen utbetalas.»

Sedermera gjordes propositioner, först på godkännande av utskottets motivering oförändrad och vidare på bifall till friherre Beck-Friis yrkande; och förklarades den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Om extra krigstidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst.
(Forts.)

Föredrogs ånyo första särskilda utskottets utlåtanden:

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående extra krigstidstillägg för senare halvåret av 1918 åt f. d. befattningshavare i statens tjänst jämte i ärendet väckta motioner;

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående extra krigstidstillägg för senare halvåret av 1918 åt pensionsberättigade änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst jämte i ämnet väckta motioner;

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående extra krigstidstillägg för senare halvåret av 1918 åt pensionerade båtsmän och marinsoldater samt Vadstena krigsmanshuskassas understöds-tagare;

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående extra gratifikation till sådana befattningshavare i statens tjänst, vilka i sin nämnda egenskap icke kommit i åtnjutande av extra krigstidstillägg för senare halvåret av 1918 jämte i ämnet väckta motioner;

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående extra krigstidstillägg för senare halvåret av 1918 åt pensionerade lärare och lärarinnor vid folk- och småskolor m. fl. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående extra krigstidstillägg för senare halvåret av 1918 åt pensionsberättigade änkor och barn efter delägare i folkskollärarnas änke- och pupillkassa jämte i ärendet väckta motioner;

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående extra krigstidstillägg för senare halvåret av 1918 åt pensionsberättigade änkor och barn efter delägare i prästerskapets änke- och pupillkassa jämte en i ärendet väckt motion;

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående extra krigstidstillägg för senare halvåret av 1918 åt lärare vid egentliga folkskolor och småskolor jämte i ämnet väckta motioner;

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående extra krigstidstillägg för senare halvåret av 1918 åt lärare vid kommunala mellanskolor jämte i ämnet väckta motioner;

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående extra krigstidstillägg för senare halvåret av 1918 åt lärare vid de av landsting och av städer, som icke deltaga i landsting, underhållna småskoleseminarierna jämte i ämnet väckta motioner;

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående extra krigstidstillägg för senare halvåret av 1918 åt vissa lärare vid högre folkskolor jämte i ämnet väckta motioner;

nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående extra krigstidstillägg åt vissa lärare vid statsunderstödda folkhögskolor jämte i ämnet väckta motioner;

nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående extra krigstidstillägg åt lärare vid statsunderstödda lantmannaskolor samt lärarinnor vid statsunderstödda lantushållsskolor, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående extra krigstidstillägg för senare halvåret av 1918 åt lärarpersonalen vid privatläroverken jämte i ärendet väckta motioner;

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående extra krigstidstillägg för senare halvåret av 1918 åt biskopen i Luleå stift O. Bergqvist;

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utbetalande av avlöningsförmåner till vissa lärare vid statens undervisningsanstalter samt statsbidrag till statsunderstödda kommunala och enskilda läroanstalter, utan hinder av att undervisningen någon tid måst inställas till följd av smittosam sjukdom;

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillskott till extra krigstidstillägg för lantbruksingenjörer och vissa lantmätare;

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förskott å krigstidstillägg för år 1919 åt vissa befattningshavare i statens tjänst;

nr 20, i anledning av väckta motioner angående extra krigstidsunderstöd åt vissa präster; samt

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 § 1 och 2 mom. i förordningen den 6 november 1908 angående en särskild stämpelavgift vid köp och byte av fondpapper.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Herr *Lamm* väckte en motion, nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 65 och 67 §§ utsökningslagen m. m.

Motionen hänvisades till andra särskilda utskottet.

Justerades fyra protokollsutdrag för denna dag.

Då alla ärenden på föredragningslistan nu voro behandlade, medgav kammaren efter framställning av herr talmannen, att de anslag, som utfärdats till det pågående sammanträdet fortsättande på aftonen, finge nedtagas.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 2,24 e. m.

Im fidem
A. v. Krusenstjerna.

Fredagen den 29 november.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Anmälades och godkändes första särskilda utskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående extra krigstidstillägg för senare halvåret av 1918 och tills vidare under år 1919 åt befattningshavare i statens tjänst jämte i ärendet väckta motioner;

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående extra krigstidstillägg för senare halvåret av 1918 åt f. d. befattningshavare i statens tjänst jämte i ärendet väckta motioner;

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående extra krigstidstillägg för senare halvåret av 1918 åt pensionsberättigade änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst m. m.;

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående extra krigstidstillägg för senare halvåret av 1918 åt pensionerade båtsmän och marinsoldater samt Vadstena krigsmanshuskassas understödsgare;

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående extra gratifikation till sådana befattningshavare i statens tjänst, vilka i sin nämnda egenskap icke kommit i åtnjutande av extra krigstidstillägg för senare halvåret av 1918 m. m.;

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående extra krigstidstillägg för senare halvåret av 1918 åt pensionerade lärare och lärarinnor vid folk- och småskolor m. m.;

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående extra krigstidstillägg för senare halvåret av 1918 åt pensionsberättigade änkor och barn efter delägare i folkskollärarnas änke- och pupillkassa m. m.;

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående extra krigstidstillägg för senare halvåret av 1918 åt pensionsberättigade änkor och barn efter delägare i prästerskapets änke- och pupillkassa m. m.;

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående extra krigstidstillägg för senare halvåret av 1918 åt lärare vid egentliga folkskolor och småskolor m. m.;

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående extra krigstidstillägg för senare halvåret av 1918 åt lärare vid kommunala mellanskolor;

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående extra krigstidstillägg för senare halvåret av 1918 åt lärare vid de av lands-ting och av städer, som icke deltaga i landsting, underhållna småskoleseminarierna m. m.;

nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående extra krigstidstillägg för senare halvåret av 1918 åt vissa lärare vid högre folkskolor m. m.;

nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående extra krigstidstillägg åt vissa lärare vid statsunderstödda folkhögskolor m. m.;

nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående extra krigstidstillägg åt lärare vid statsunderstödda lantmannaskolor samt lärarinnor vid statsunderstödda lantbrukshållsskolor m. m.;

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående extra krigstidstillägg för senare halvåret av 1918 åt lärarpersonalen vid privatläroverken m. m.;

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående extra krigstidstillägg för senare halvåret av 1918 åt biskopen i Luleå stift O. Bergqvist;

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utbetalande av avlöningsförmåner till vissa lärare vid statens undervisningsanstalter samt statsbidrag till statsunderstödda kommunala och enkilda läroanstalter, utan hinder av att undervisningen någon tid måst inställas till följd smittosam sjukdom;

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillskott till extra krigstidstillägg för lantbruksingenjörer och vissa lantmätare;

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förskott å krigstidstillägg för år 1919 åt vissa befattningshavare i statens tjänst; samt

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 § 1 och 2 mom. i förordningen den 6 november 1908 angående en särskild stämpelavgift vid köp och byte av fondpapper.

Anmäldes och bordlades första särskilda utskottets utlåtanden och memorial:

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående extra krigstidstillägg för senare halvåret av 1918 samt tillsviðare under år 1919 åt befattningshavare hos riksdagen eller i dess verk jämte i ämnet väckta motioner;

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående extra krigstidstillägg för senare halvåret av 1918 åt pensionerade f. d. befattningshavare hos riksdagen eller i dess verk jämte en i ämnet väckt motion;

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående extra krigstidstillägg för senare halvåret av 1918 åt pensionsberättigade

änkor och barn efter befattningshavare hos riksdagen eller i dess verk jämte en i ämnet väckt motion;

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till nordiska museet för beredande av extra krigstidstillägg för senare halvåret av 1918 åt museets personal; samt

nr 26, med förslag angående arvodestillägg till den vid innevarande urtima riksdag tillfälligt anställda personalen m. m.

Herr Ekman, Karl Johan erhöll på begäran ordet och yttrade: När man ser på bestämmelserna i den kungl. propositionen med förslag till lagar om ändring i vissa delar av författningar om kommunal rösträtt m. m., finner man, att den kyrkliga kommunen skulle komma att radikaliseras långt mer än den borgerliga. Bestämmelserna sammanfalla icke, utan i den kyrkliga kommunen skulle som sagt radikaliseringen komma att gå ännu längre. Det oaktat yttras i propositionen icke ett enda ord såsom motivering för denna olikhet. Detta är så mycket egendomligare, som det i den kungl. propositionen i våras, vilken icke gick så långt, talades om dessa problem beträffande den kyrkliga kommunen.

Med anledning härav tillåter jag mig, herr greve och talman, att väcka en motion, i vilken de utomordentligt viktiga problem, varom här är fråga, bringas på tal.

Därefter avlämnade herr Ekman ifrågavarande motion, som erhöll ordningsnumret 18 och överskrift: i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lagar om ändring i vissa delar av författningar om kommunal rösträtt m. m.

Motionen hänvisades till tredje särskilda utskottet.

Till utskottet skulle jämväl överlämnas det av motionären vid motionens avlämnande i kammaren avgivna yttrandet.

Ledighet från riksdagsgörömalen beviljades friherre *Beck-Friis* för tiden från och med den 2 till och med den 12 nästkommande december.

Justerades två protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 11,12 f. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.

Lördagen den 30 november.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr statsrådet *Nilson* avlämnade Kungl. Maj:ts nådiga proposition nr 36, angående dispositionen av det å tilläggsstat för år 1918 under fjärde huvudtiteln uppförda anslag för bestridande av kostnader för tryggande av rikets neutralitet.

Avgävos och bordlades följande motioner:

nr 19, av herr *Ekman, Karl Johan*, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till ändring av förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd ävensom av kyrkostämmoförordningen för Stockholm;

nr 20, av herr *Trygger* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till ändrade bestämmelser om kommunal rösträtt m. m.;

nr 21, av herr *Clason*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrade bestämmelser om kommunal rösträtt m. m.;

nr 22, av herr *Östberg*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändringar i vissa kommunallagar m. m.;

nr 23, av herr *Ljunggren, August*, och herr *Petrén, Alfred*, angående ändring av § 35 i förordningen om kommunalstyrelse på landet;

nr 24, av herr *Lindblad, Ernst*, om anställande av undersökning rörande inbetalning av kommunal- och kronoutskylder 1917 och 1918; samt

nr 25, av herr *von Essen*, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till lagar om ändrad lydelse av 65 och 67 §§ utsökningslagen samt om tillägg till lagen den 14 juni 1917 om införsel i avlöning, pension eller livränta.

Anmälades och godkändes andra särskilda utskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 28, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition nr 24 med förslag till lag, innefattande vissa bestämmelser i syfte att begränsa inom landet tillgängligt kapitals användning för bolagsändamål, dels ock i anledning därav väckt motion; samt

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 23 angående beredande av rörelsekapital för Svenska kronkreditaktiebolaget.

Föredrogos första särskilda utskottets utlåtanden och memorial:

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående extra krigstidstillägg för senare halvåret av 1918 samt tillsvidare under år 1919 åt befattningshavare hos riksdagen eller i dess verk jämte i ämnet väckta motioner;

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående extra krigstidstillägg för senare halvåret av 1918 åt pensionerade f. d. befattningshavare hos riksdagen eller i dess verk jämte en i ämnet väckt motion;

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående extra krigstidstillägg för senare halvåret av 1918 åt pensionsberättigade änkor och barn efter befattningshavare hos riksdagen eller i dess verk jämte en i ämnet väckt motion;

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till nordiska museet för beredande av extra krigstidstillägg för senare halvåret 1918 åt museets personal; samt

nr 26, med förslag angående arvodestillägg till den vid innevarande urtima riksdag tillfälligt anställda personalen m. m.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Anmälades och godkändes första särskilda utskottets förslag

dels till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående extra krigstidstillägg för senare halvåret av 1918 samt tillsvidare under år 1919 åt befattningshavare hos riksdagen eller i dess verk m. m.;

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående extra krigstidstillägg för senare halvåret av 1918 åt pensionerade f. d. befattningshavare hos riksdagen eller i dess verk m. m.;

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående extra krigstidstillägg för senare halvåret av 1918 åt pensionsberättigade änkor och barn efter befattningshavare hos riksdagen eller i dess verk m. m.; samt

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till nordiska museet för beredande av extra krigstidstillägg för senare halvåret 1918 åt museets personal;

dels till riksdagens skrivelse nr 25, till fullmäktige i riksgäldskontoret, angående extra krigstidstillägg m. m. för senare halvåret 1918 samt tillsvidare under år 1919 åt befattningshavare hos riksdagen eller i dess verk m. fl.;

dels ock till riksdagens skrivelse nr 26, till fullmäktige i riksbanken, i samma ämne.

Efter föredragning av den vid sammanträdet början avlämnade kungl. propositionen blev densamma på begäran bordlagd.

Herr Gezelius erhöll på begäran ordet och yttrade: Jag ber att få hemställa, att första kammaren för sin del måtte besluta, att andra särskilda utskottet skall behandla jämväl Kungl. Maj:ts nådiga proposition nr 36, angående dispositionen av det å tilläggsstat för år 1918 under fjärde huvudtiteln uppförda anslag för bestridande av kostnader för tryggande av rikets neutralitet, ävensom de ytterligare framställningar, som kunna komma att av Kungl. Maj:t eller i enskilda motioner göras i detta ämne eller andra i oskiljaktigt samband därmed stående frågor.

Vidare hemställer jag, att andra kammaren måtte inbjudas att förena sig med första kammaren i detta beslut.

Vad herr Gezelius sålunda hemställt bifölls.

Justerades fyra protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3,20 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.